ELS NOSTRES CLÀSSICS - X

OBRES MENORS

ATENES, A G. - Provença, 157 - BARCELONA

BERNAT METGE

ANSELM TURMEDA

OBRES MENORS

Text, introducció, notes i glossari

per

Marçal Olivar

ELS NOSTRES CLASSICS

Barcelona

1927

INTRODUCCIÓ

A excepció de dues obres anònimes, el Diàleg d'En Buc ab son cavall *i el* Llibre de tres — *i, tal vegada, d'algun conte versificat, com ara el* Llibre de Fra Bernat, *de Francesc de la Via, el* Plany del cavaller Materó, *el* Testament d'En Serradell de Vic, *més aviat poesies de sàtira anti-monàstica — hom pot dir que tot el que la nostra literatura medieval produí en el camp de l'escepticisme és contingut en les obres de Bernat Metge i d'Anselm Turmeda. L'afinitat de temperament que lligà aquests dos contemporanis i la intenció eminentment personalista de llurs composicions — escrites, en realitat, "en defensa pròpia" — estableixen entre ells una connexió prou evident per a deixar degudament justificada la publicació conjunta d'obres tan diferents com la* Història de Valter e Griselda *i les* Cobles de la divisió del regne de Mallorques.

Amb aquest volum la col·lecció Els Nostres Clàssics *haurà reeditat tota la producció literària de Bernat Metge, si prescindim de la seva activitat epistolar com a secretari de la cancelleria règia — la qual fornirà material per a un altre volum —, del seu assaig de versió del poema* De Vetula, *de Richard de Fournival, i de l'inici de diàleg conservat en el ms. de la Biblioteca Nacional de París, obres inadequades a una col·lecció de divulgació a causa de llur caràcter fragmentari. De Fra Anselm Turmeda — "en altra manera apellat Abdal·là" — publiquem, deixant per a més endavant l'edició del* Llibre de l'Ase, *les seves dues composicions poètiques.*

Fet aquest advertiment preliminar, ens concretem a donar de cadascuna de les obres contingudes en el present volum, les notícies indispensables, per tal de facilitar la tasca als lectors.

* * *

De Bernat Metge bé podríem dir que tot el que no va escriure de la presó estant, ho va escriure, almenys—com diu ell amb un subterfugi elegant —, "per envejosos contra justícia maltractat". El cas és que la cronologia

de les seves obres datables coïncideix exactament amb la cronologia dels seus encausaments. En ordre al temps, la seva primera obra és el Llibre de Fortuna e Prudència (1381). *Ell, que més tard havia d'ésser l'implantador a casa nostra de l'obra dels primers renaixentistes italians, en aquesta avinentesa s'inspirà, almenys tant com en la* Consolatio Philosophiae *de Boeci, en els poemes filosòfico-narratius de França. Degut potser a què totes les obres d'aquest gènere s'assemblen, són diversos els poemes que el* Llibre de Fortuna e Prudència *recorda: El* Roman de Philosophie, *de Simund de Freine, el* Roman de Fauvel, *de Gervais de Bus...* (1). *Les fonts que hom té per incontestables són, però, ultra Boeci, l'*Anticlaudianus *d'Alain de Lille i el* Roman de la Rose (2). *En Metge — a més de plagiador d'una traça extraordinària, perfecte home de lletres — sabé replasmar sàviament tots aquests elements, donant-los com a ropatge aquell llenguatge aprovençalat en* ets

(1) Potser el *Liber Fortunae,* obra inèdita de la qual E. Gorra (*Studi di critica letteraria, Bologna,* 1892, pàgs. 54-64) dóna una recensió que no ens ha estat possible consultar.

(2) El senyor L. Nicolau d'Olwer ha posat gentilment a la nostra disposició els resultats de les seves investigacions fetes a base d'aquestes últimes obres.

i uts *de què van vestits la majoria de poemes narratius escrits a casa nostra — i al cap d'avall en català — durant el període literari que comprèn les darreries del segle catorzè i les primeries de la centúria següent* (1).

(1) L'acció és descabdellada amb habilitat. Una matinada—el primer de maig de 1381—, En Metge es desperta amb un cobriment de cor que el força a anar a passejar-se a la riba del mar. Encontre amb un "hom vell, tot despullat", que porta un gros capell de cànem damunt del cap; en l'una mà té un veire, en l'altra "un cantell de pà". El vell, després de presentar-se-li com a símbol del menyspreu de les riqueses terrenals, li prega de donar-li un "tabà" (cabaç?) oblidat dins d'una barca en la qual ha arribat la nit abans. En Metge s'hi enfila. Heus ací que el vell vara l'embarcació, i ja tenim En Metge navegant per alta mar. Inquietud i consideracions filosòfiques d'En Metge. Arribada a una illa fantàstica: les ones la cobreixen i la deixen a flor d'aigua, alternadament; el terrer, exhuberant tan bon punt les onades cessen, s'omple d'una flora contrària a l'ordre establert per la natura; els arbres fruiters aquí són eixorcs, i els eixorcs hi lleven fruit; mateixa tergiversació en els ocells que poblen aquesta vegetació. Dos "flums" travessen aquesta illa: l'un, d'aigua clara i fresca, deixa a En Metge una set insadollable; l'altre, d'aspecte repulsiu, calma la seva set així que n'ha tastat l'aigua. El castell de Fortuna. Aquesta s'apareix a En Mestre en forma d'una fembra monstruosa. Fortuna es dóna a conèixer, i En Metge comença els seus planys contra ella. Aquesta és la part més humana de l'obra. Després d'una llarga discusió, Fortuna desapareix deixant En Metge ple de desolació. Aparició de Prudència acompanyada de les virtuts. Llarga discepta-

Si en el Llibre de Fortuna e Prudència *En Metge segueix els corrents de la poesia narrativa francesa, en la* Història de Valter e Griselda (1388) — *traducció del* Griselidis *del Petrarca, versió, al seu torn, de la novella continguda en la darrera jornada del Decameró — es mostra conreador o, si voleu, adaptador de la prosa classicitzant italiana. De fet hom podria extendre aquesta constatació a tota la producció literària d'En Bernat Metge. Com a versificador, ell mai no s'apartà dels cànons del darrer període medieval, com a prosista pot ésser considerat amb justícia "el nostre primer renaixent". Aquella historieta, graciosament enclosa entre les dues lletres on l'autor es recomana a Madona Isabel de Guimerà, és l'obra més pulcra que eixí de les mans d'aqueix curiós secretari reial.*

Les altres dues obres de Bernat Metge

ció sobre la providència divina. En aquest passatge es manifesta — cautelosament i amb arguments manllevats, com en el *Somni,* — la posició escèptica d'En Metge. Aquest es dóna, finalment, per convençut. Prudència i les donzelles el recondueixen a la barca; En Metge hi puja i arriba feliçment a Barcelona, on, alliçonat per aquesta experiència, cuita a ficar-se a casa seva abans que la gent maliciosa s'adoni del seu sospitós passeig matinal.

que avui publiquem: la Medecina *— fins ara inèdita — i el* Sermó, *en vista a llur contingut filosòfic, pesen tant, als nostres ulls, com totes les argumentacions de segona mà contingudes en el* Somni. *I és que Bernat Metge, en el fons, solament pot ésser tingut per un filòsof o un pensador en tant que tots els vividors intelligents filosofen.*

La primera d'aquestes dues composicions, escrita durant el seu tercer empresonament (1397-1398) *i adreçada a Mossèn Bernat Margarit, és una mostra tal vegada única en les nostres lletres. Val a dir també que és purament una obra de circumstàncies, on certes negligències són, sinó escaients, almenys excusables. Parlant des d'un punt de vista històrico-literari, és classificable dintre del gènere dels "lletovaris" — mena de* remedia amoris *medievalitzats —, dels quals és una paròdia.*

Hom ignora la data en què fou escrit el Sermó. *Hom ignora igualment fins a quin punt En Metge hi és un autor original. El metre en què fou escrit — la* codolada *— era l'adequat a les obres de caràcter burlesc o satíric.*

* * *

El Llibre de bons amonestaments *i les* Cobles de la divisió, *les dues obres versificades d'Anselm Turmeda, foren escrites a Tunis l'any 1398, quan l'ex-frare mallorquí, onze anys després de la seva apostasia, havia devingut, sota la protecció d'Abu-Faris, ric i prestigiós* in partibus infidelium. *El primer d'aquests poemets, si no fos per un bon nombre d'estrofes plenes d'una mordacitat tota personal, hom podria afirmar que és un plagi de la* Dottrina dello Schiavo de Bari, *obra italiana del segle XIII, de to moralitzador. Turmeda, però, no es concretà a tergiversar. en part, la intenció de l'original italià, sinó que catalanitzà, a més, la seva forma, substituint el decasíl·lab en els tres primers versos de cada cobla i deixant el vers curt final sense rima. Aquesta forma mètrica tan nostra degué tenir bona part en l'extraordinària difusió del* Llibre, *el qual, posteriorment, convertit en llibre de lectura sense que hom hi fes gaires modificacions, aconseguí un nombre d'edicions fabulós.*

Les Cobles *foren escrites a instàncies d'"alguns honrats mercaders de Mallorca". Aneu a saber, però, els veritables motius que guiaven la ploma de llur autor; probablement la idea d'un retorn al seu país nadiu no hi*

era del tot extranya. Això explicaria la desmesurada extensió que hi tenen l'anècdota i l'elogi personal. La part narrativa del poema — evidentment influïda per les obres de la matière de Bretagne — *és una excel·lent mostra de l'estil poètic d'En Turmeda, florejat i popularista alhora.*

MARÇAL OLIVAR

BIBLIOGRAFIA

BERNAT METGE

Manuscrits. — HISTÒRIA DE VALTER E GRISELDA: *A,* Bibl. Universitària de Barcelona, 21-1-23; *B,* Bibl. de Catalunya, 12; *C,* Bibl. Vda. Bonsoms, Valldemossa (Mallorca), que conté la versió cat. del *Decameró.* — SERMÓ: *A* i *B,* Bibl. de Catalunya, 8 i 831. — MEDECINA: Bibl. de Catalunya, 831. — LLIBRE DE FORTUNA E PRUDÈNCIA: Bibl. de Catalunya, 8 i 831 (aquest darrer només conté des del vers 120). — **Edicions:** HISTÒRIA DE VALTER E GRISELDA: *a,* M. Aguiló (en *Cançoner de les obretes...*) Barcelona, 1883. — *b,* A. Bulbena (juntament amb *Lo Somni*), Barcelona, 1891; *c* i *d,* R. Miquel i Planas en *Històrics d'altre temps,* I, Barcelona, 1905; i en *Obres de Bernat Metge* (Biblioteca Catalana), Barcelona, 1910. — **Obres de consulta:** M. Milà i Fontanals, *Ressenya ...dels ant. poetes cat.* (*Obres completes,* III); R. Miquel i Planas, *Est. hist. i crit, sobre l'antiga novella cat.* (*Bibliofilia,* I, cols. 287-92); M. Olivar: *Un nou ms. de B. Metge* (*Butlletí de la Bibl. de Cat.,* VI (1925), 366-371) i la recensió d'aquest treball per L. Nicolau d'Olwer, *La Publicitat,* 3 nov. 1925.

ANSELM TURMEDA

Manuscrits. — COBLES DE LA DIVISIÓ DEL REGNE DE MALLORQUES: Bibl. de Carpentràs, 381. —

LLIBRE DELS BONS AMONESTAMENTS: *A,* Bibl. de Carpentràs, 831; *B,* Bibl. de l'Ateneu Barcelonès, I; *C,* Bibl. Univ. de Barcelona, 21-4-1. — **Edicions:** COBLES DE LA DIVISIÓ: M. Aguiló, *Cançoner de les obretes*... Barcelona, *s. d.* — BONS AMONESTAMENTS: *a, Edició princeps,* Barcelona, 1575. Exemplar únic a la Bibl. Colombina de Sevilla. (Prescindim de les altres edicions fetes durant els seg. XVI, XVII, XVIII i primera meitat del XIX); *b,* M. Aguiló, en *Canç. de les obr...,* Barcelona, *s. d.; c,* en *Cançoneret català,* Barcelona, 1891. — **Obres de consulta:** M. Milà i Fontanals, *Ressenya ...dels ant. poetes cat.* (*Obres completes,* III); E. Aguiló, *Fray Anselmo Turmeda* (*Museo Balear,* 1884-5); Agustín Calvet, *Fray Anselmo Turmeda,* Barcelona, 1914; V. Castañeda, *Dos ediciones desconocidas del libro de "Bons Amonestaments"* (*Rev. Hispano-Americana,* V, núm. I (Madrid, 1919).

LA NOSTRA EDICIÓ

Per a la *Hist. de Valter e Griselda* seguim principalment el ms. de la Bibl. Universitària (21-1-23), tenint en compte el text dels altres mss. — àdhuc del ms. del *Decameró,* que segueix, amb lleugeres adaptacions, la versió d'En Metge, en la desena jornada de l'obra —, dels quals hem aprofitat alguna lliçó. El text de les altres obres versificades d'En Metge l'hem establert tenint a la vista tots els mss. Per a les *Cobles* i els *Amonestaments* d'En Turmeda, hem utilitzat fotocòpies del ms. de Carpentràs existents a la Biblioteca de Catalunya.

BERNAT METGE

HISTORIA DE VALTER E GRISELDA

A la molt honorable e honesta senyora madona Isabel de Guimerà, Bernat Metge, salut e reverència subjectiva.

A mi, encercant entre los llibres dels filòsofs e poetes alguna cosa amb la qual pogués complaure a les dones virtuoses, ocorrec l'altre dia una història la qual recita Petrarca, poeta laureat en les obres del qual io he singular afecció. E com la dita història sia fundada en virtuts de paciència, obediència e amor conjugal, e a mi sia cert que entre les altres virtuts, vós, senyora, siats dotada d'aquestes singularment, per ço he deliberat d'arromançar la dita història, e de trametre-la'us perquè vós e les altres dones virtuoses prenats eximpli de les coses en ella contengudes; no per tant que io em pens que vosaltres freturets d'aquesta doctrina, car sens ella sóts assats pacients e virtuoses, mas que, per ço que oïrets la present història, siats pus ardents en seguir les dites virtuts: car diu lo

mestre d'amor, Ovidi, en les obres del qual en temps que io amava me solia molt delitar, que al cavall lleuger, quan corre, no li nou si hom li dóna alguna esperonada. Suplicant-vos que la següent història vullats benignament oir, e en les adversitats, les quals algú en aquesta present vida no pot esquivar, con lloc serà, ben remembrar d'aquella, per ço que mills e pus pacientment puixats aquelles soferir, de les quals Déu vos vulla preservar per sa mercè. Amén.

En Itàlia és una província ornada de molts notables castells e viles, apellada lo Marquesat de Saluça, de la qual era marquès un fort noble baró apellat Valter, jove, bell e molt graciós, no menys noble de costumes que de llinatge, e, finalment, en totes coses fort insigne, sinó que, content d'açò que fortuna li havia dat, no curava de l'esdevenidor e trobava tan gran pler en caçar que totes les altres coses que a fer havia ne menyspreava. E especialment no es curava de pendre muller, de la qual cosa los seus vassalls e sotsmeses eren fort dolents e despagats; los quals, con molt ho haguessen sofert, anaren ensems al dit Valter, e la u d'ells, lo qual

era de major auctoritat, e per bell parlar e per major privadesa que havia ab lo dit Valter, dix així: — Molt noble marquès, la tua humanitat dóna a nós audàcia e gosar que, tota vegada que els fets ho requiren, ab devota confiança parlem ab tu, e que ara les voluntats que tots tenim secretes en los nostros coratges la mia veu notific a les tues orelles; no pas que io hage algun interès singular en açò, mas per tal com tu, segons que per molts indicis e senyals has sovent provat, mostres e reputes que io són a tu molt car denant tots los altres. Con, doncs, totes les tues coses plàcien e hagen a nós tostemps plagut, per ço que puixam jutjar que siam benaventurats con aital senyor havem, e serem molt pus benaventurats en lo esdevenidor que tots nostres veïns, suplicam-te humilment que vulles pendre muller e que açò vulles fer espatxadament, car los jorns se'n van e volen fort lleugerament. E jatsesia que tu sies en la flor de ton jovent, emperò la vellesa ensegueix aquesta flor, e la mort és proïsma a tota edat: tothom egualment ha a morir, e la hora és incerta. Plàcia't, donques, que oges les pregàries de aquells qui no menysprearien los teus manaments, e comana a nós la elecció de la muller; car nós

la et procurarem tal, que ella serà digna d'acostar-se a tu, e de tal llinatge que tots porem estar ab bona esperança de ella. Delliura'ns, donques, d'aquesta trista d'ànsia en què som, per ço que, si Déu disposava en altra manera de tu, no te n'anasses menys de lledesme successor e nós romanguéssem sens regidor algú. —

Lladoncs, lo dit Valter, mogut per les piadoses paraules e pregàries dels seus, dix: — Vosaltres, amics, me forçats de fer cosa que jamés no fo en lo meu cor: io m'adelitava que visqués en llibertat, la qual fort tard és en matrimoni. Per què, io em sotsmet de bon grat a la voluntat de vosaltres. E jatsia que io confiu de la vostra saviesa e fe, vull rellevar vosaltres del càrrec que volets pendre per mi; car io mateix me'n vull haver lo afany de cercar-la'm, com io sia cert que la noblesa de l'u no ennobleix l'altre e que moltes vegades los fills són dessemblants als pares. Tot lo bé qui és en la persona no li ve d'altre sinó de Déu, al qual io coman a mi e tots mos afers, esperant que Ell me trobarà cosa que serà expedient a repòs e salut mia. E pus vosaltres trobats plaer que io prenga muller, promet-vos que io compliré vostre desig en breu; però vull que em pro-

metats que qualsevulla muller que io prena, ab sobirana honor e reverència la tractarets, e que entre vosaltres no haja algun qui en diga mal ne es clam de la elecció per mi faedora. Qualsevulla muller que io pendré, aquella vull que sia vostra senyora e sia així tractada per vosaltres com si era filla de l'emperador. —

Lladoncs tots a una veu, concordablement, li prometeren fort alegrement de atendre e complir son manament, així com aquells qui per sobres de goig a penes cuidaven veure lo dia de les núpcies: ab tan gran pler e goig lo esperaven. Lo qual dia lo dit Valter los assignà que fossen aparellats a la celebració de aquelles. E, no res menys, manà als seus domèstics e familiars que solemnement aparellassen les coses necessàries a la festa.

No molt lluny del palau del dit marquès era situada una vila petita, poblada de alguns pageses fort pocs e pobres, entre los quals n'hi havia un pus pobre que tots los altres apellat Janícola; e havia una filla apellada Griselda, assats bella de cos (mas era pus bella e noble de bones costumes e de virtut del coratge), la qual s'era nodrida en sobirana pobresa, ab vianda grossera, e, ignorant tot desig carnal, jamés no havia ima-

ginat ne girat lo enteniment en folls ne en delicats pensaments, ans reposava en lo seu pits virginal coratge d'home vell e savi; e ab inextimable caritat servia diligentment son pare, e, pasturant algunes poques de ovelles que havia, filava cascun jorn, e puis, tornant-se'n a casa, aparellava cols o espinacs o altres viandes covinents a la sua condició, e faïa lo llit a son pare; e finalment, tot son temps despenia en pietat e obediència filial.

E com Valter hagués acostumat de passar sovent per la casa de son pare e s'hagués pres esment, moltes vegades, de la virtut d'aquesta nina (la qual virtut no era manifestada a la gent, ne en parlava algú per ço con era de tant baix estament), lo dit Valter se mès en cor de pendre aquesta per muller, sobre totes les altres.

Lo dia de les núpcies se acostava, e tothom se meravellava d'on vendria la nòvia, ne qui era. E lo dit Valter, entre tant, faïa provisió de anells d'aur e de corones e de altres ornaments; e féu fer vestedures, calces e sabates a forma e a mesura de altra donzella, la qual era de estatura semblant a Griselda.

Ab tant venc lo dia assignat, e con algú no sabés noves de la nòvia, tothom estec

fort meravellat, e majorment per ço con ja era hora de dinar e la vianda e la casa eren aparellades. Lladoncs Valter, així com si degués eixir a carrera a la sua esposa, isqué fora la sua casa, ben acompanyat de molts nobles hòmens e dones, dreçant son camí vers la vileta dessús dita.

E Griselda, ignorant les coses qui per ella eren aparellades, e portant aiga ab un cànter en lo seu cap, entrà-se'n en la casa de son pare per ço que espatxàs ço que a fer havia, e que anàs ab les altres nines a veure la esposa de son senyor. E dementre que Valter anava pensiu entre si mateix acostant-se vers la casa de Janícola, cridà Griselda per son nom, interrogant-la on era son pare. E aquella, reverentment e ab gran humilitat, respòs-li que en casa era; a la qual dix Valter: — Mana-li que vinga a mi. —

E con lo pare de la dita Griselda fo vengut, lo dit Valter, prenent-lo per la mà, ab veu baixa per ço que negú no ho oís, dix: — Janícola, io sé que tu ames molt a mi, e tostemps he conegut tu per bo, fael e lleial, e les coses que a mi plaen io em pens que tu les hages per agradables. Emperò una cosa singularment vull saber de tu: si vols haver a mi per genre, qui són ton senyor. —

Lladoncs Janícola, espaordit de les dites paraules, dix: — Jo no deig res voler ne avorrir sinó així con plaurà a tu, qui est mon senyor — . — Entrem-nos-en, doncs — dix Valter —, tots sols, per ço que en presència tua io puixe interrogar ta filla. —

E, aprés que foren intrats dins la casa de Janícola, esperant defora e meravellant-se tot lo poble, trobaren Griselda molt meravellada e espaordida de l'aveniment de tan gran hoste. A la qual dix Valter: — A ton pare e a mi plau que sies ma muller, e pens-me que semblant plàcia a tu; però una cosa te vull demanar: si véns acordada que, aprés que nostre matrimoni serà acabat e complit, lo teu coratge se convenga de bon grat ab lo meu, així que en alguna cosa jamés no es desconvenga ab la mia voluntat, e que tot ço que io volré fer te plàcia, e que no em contrastaràs ne em faràs mala cara jamés.—

Al qual la dita Griselda, tremolant per la novitat d'aquest fet, respòs: — Senyor meu, io no són digna de tan gran honor, però si la tua voluntat és, e fortuna mia, que així sia com tu has dit, io et promet que, no tan solament faré ço que tu manaràs, ans encara te dic que jamés no pensaré res que sia contra ton voler, ne tu poràs fer alguna cosa,

posat que em manasses matar, la qual sia desplasent a mi —. — Assats me basta — dix Valter. E mostrant aquella públicament al poble, dix: — Aquesta és ma muller. Aquesta és vostra senyora. Aquesta amats e honrats, e, si mi havets car, hajats aquesta molt pus cara. —

E per ço que ella no aportàs res de la fortuna vella en la novella casa, féu-la despullar tota nua a les honrades dones qui eren aquí, e dels peus fins al cap la féu vestir de vestedures noves. La qual, aprés que fo vestida, pentinada e ben arreada, a penes la conec lo poble. E encontinent Valter la esposà e li donà un fort bell anell; e faent-la cavalcar en un cavall blanc, féu-la amenar ab gran alegria, present e acompanyant tot lo poble, al seu palau.

En aquesta manera foren celebrades les noces fort solemnement. E Nostre Senyor Déu féu tal gràcia a la dita Griselda, que algú no pogué jutjar que fos nodrida en casa de pastor, sinó en algun palau imperial: tant era cara e venerable envers tots; e a penes coneguera hom, qui la conegués de nativitat, que fos filla de Janícola: tanta era la honestat de la sua vida e la noblea de les sues costumes e la dolçor de les sues parau-

les, ab les quals se tirava los coratges de les gents. E no tan solament dins los térmens de la sua terra la lloaven, ans encara per moltes altres províncies era escampada la sua virtuosa fama; axí, que molta gent ab gran afecció e pler venia per a mirar aquella.

En aquesta manera Valter, ennobleït de insigne e benaventurat matrimoni, vivia ab sobirana pau en casa sua, e fora sa casa ab sobirana amor de ses gents. E era tengut fort per savi, con tan gran virtut amagada dejús tan gran pobresa e fretura havia acostada a si mateix. E no solament Griselda exercia negocis femenils e domèstics, ans, con ops hi era, usava de oficis públics, e en absència de son marit llevava de carrera los plets e qüestions de la terra e metia pau entre los discordants, ab tan bones e sàvies paraules e maneres, e ab tanta maturitat e egualtat de juí, que tothom deia que Déu los havia tramesa aquesta dona del cel.

E no passà molt temps que Griselda s'emprenyà, per la qual raó tots los seus sotsmesos estigueren ab angoixosa esperança. Aprés ella parí una filla molt bella; e jatsia que sos vassalls haguessen més amat fill, emperò no tan solament son marit, ans encara tota la gent ne hac fort gran pler.

E aprés un temps que la filla fo deslletada, jatsia que lo dit Valter hagués assats provada la fe de sa muller, emperò volc-la provar e assajar més avant. E estant sols en una cambra, cridà-la e, ab cara trista, dix-li així: — Bé saps tu, Griselda, e no em pens que per la present fortuna te sia oblidat, lo estament del temps passat; bé saps tu, encara, en qual manera venguist en aquesta casa e con est assats cara e molt amada a mi; mas no est així cara als nobles hòmens de ma terra, majorment despuis que comencist haver infants, car tenen-se fort per injuriats que sien sotsmesos a dona qui sia filla de pagès, així com tu est. E és de gran necessitat a mi, qui desig haver pau ab ells, que de ta filla faça, no ço que volria, mas ço que a ells plaurà. E covendrà-me'n a fer cosa que em serà la pus trista e la pus dolorosa que io pogués fer; però no ho volria fer que tu no ho sabesses, per què vull que hi consentes e que hi hages aquella paciència la qual me prometist en lo començament de nostre matrimoni. —

Lladoncs, Griselda, oïdes aquestes paraules, sens mudament de color e de paraula, dix: — Tu est nostre senyor, e io e aquesta filla tua som teus. Fé de les tues coses així

con te plaurà, car res no pot a tu plaure que a mi desplàcia; car io no desig haver res, ne he paor de perdre alguna cosa en aquest món sinó tu. Io he ficades aquestes coses en lo mig del meu cor, les quals jamés no n'eixiran per passament de llong temps ne per mort. Totes coses impossibles se porien abans fer, que lo meu coratge no es mudaria. —

Lladoncs Valter, fort alegre per la dita resposta, mas dissimulant-ho con pusqué, se partí davant ella demostrant que era fort trist. E aprés un poc tramès-li un dels seus algutzirs, en lo qual ell se fiava molt, certificat de sa intenció e de ço que ell entenia a fer; lo qual, vinent a ella gran hora de nit, li dix: — Senyora mia, perdona'm e plàcia't que no em tingues a mal ço que io forçadament he a fer. La tua saviesa sap quina cosa és qui ha a fer ab senyor al qual hom no pot contrastar per dura cosa e cruel que man ésser feta. Mon senyor m'ha manat que io prenga aquesta infanta, e que aquella... —. E ab paraula estroncada lleixà's de parlar, e de dir lo cruel ministeri que devia exercir.

Sospitosa era la fama de l'algutzir, sospitosa era la cara, sospitosa era la hora, sospitoses eren les paraules; ab les quals, jatsia que ella clarament entenés que aquell

devia anar matar la sua dolça filla cara, emperò no gità alguna petita llàgrema ne sospirà gens: la qual cosa no solament fora estada molt dura a mare, ans ho fóra semblantment a nodrissa. Puis, ab bona cara, prenent la infanta guardà-la un petit, e besant aquella, beneí-la e féu-li lo senyal de la creu en lo front, e donà-la a l'algutzir dientli: — Vé-te'n e en execució met ço que mon senyor te ha manat. Mas prec-te de una cosa: que et guards que bèsties feres ne ocells no devoren ne mengen aquest petit cos; ab tal condició, però, que per mon senyor no sia manat lo contrari. —

E aprés, con lo dit algutzir se'n fos tornat a son senyor e li hagués recitat ço que per ell era estat dit a la dona e ço que per ella era estat respost, e li hagués donada sa filla, amor e pietat paternal mogueren fort lo dit Valter; però ell no lleixà son propòsit, ans la lliurà a l'algutzir embolcada en draps, e, mesa dins una gran canasta, posà-la sobre una bèstia que la aportàs suaument; e féu-la aportar ab gran diligència a Bolunya, a sa germana, que era muller del comte de Pànico, que la nodrís e que la instruís ab maternal amor e estudi de bones costumes, e que la faés nodrir e que la tingués tan se-

cretament com pusqués, que hom en lo món no pogués saber de qui era filla. E lo dit algutzir encontinent complí ab gran diligència ço qui li era manat.

Aprés Valter, considerant sovent les paraules e la cara de sa muller, jamés no pogué conèixer ne haver senyal que lo coratge de sa muller se fos mudat; car egual alegria, diligència e cura, acostumat servei e semblant amor li demostrava, de fet, que de abans havia acostumat. E jamés no li demostrà tristor ne li féu menció de sa filla; ne jamés deliberadament ne incident lo nom de aquella no li eixí de la boca, que algú ho oís.

Aprés de aquestes coses que foren passats quatre anys, Griselda se emprenyà, e parí un fort bell fill, del qual hagueren gran goig e alegria son pare e tots sos amics. E a cap de dos anys que fo deslletat, Valter, tornant en la acostumada curiositat, dix a sa muller aitals paraules: — Bé creu que hages oït dir con lo meu poble ha gran despler e no porta pacientment nostre matrimoni, majorment despuis que tu comencist haver infants; però jamés no els sabé tant greu con féu despuis que tu haguist fill, car dien entre ells (e io qui moltes vegades ho he oït dir)

que: "aprés la mort de Valter, lo net de Janícola senyorejaria a nós", e que els és fort greu que tant noble terra sia sotsmesa a aital senyor. Cascun dia entre lo poble se dien aquestes paraules; per les quals io, qui són fort desitjós de repòs e, a la veritat, me tem de perill de ma persona, me somoc, moltes vegades, que d'aquest infant faça ço que he fet de sa germana. Mas denuncie-t'ho abans, per ço que sobtosa e inopinada dolor no et torbàs. —

E Griselda respòs: — Senyor, ja t'ho he dit, e ara ho repetesc, que io no puix res fer, ne no vull, sinó ço que a tu plau; car io en aquests fills no he als sinó los treballs. Tu est senyor de mi e de ells; per què fé a ta guisa de ço del teu, e no hi demans mon consentiment; car així com en lo entrament que fiu de la tua casa me despullí les vestedures, així em despullí les mies voluntats e desigs e vestí'm-los teus. Per què, en qualsevulla manera tu vulles alguna cosa, io semblantment vull aquella; car si io fos certa de la tua voluntat, ja haguera començat a voler e desijar ço que tu desiges; mas, pus lo teu coratge no puix prevenir, de bon grat seguiré aquell. E si tu trobes pler que io muira, tantost morré volenterosament; car algu-

na cosa, finalment, ne la mort, serà igual a la nostra amor. —

Lladoncs Valter, meravellant-se de la constància e fermetat de la fembra, partí's ab trista cara denant ella. E encontinent tramès-li lo algutzir que ja altra vegada li havia tramès; lo qual, aprés que ab gran instància li hac demanat perdó si li feia res desplasent, així com si degués a fer un gran crim, demanà l'infant. E Griselda, ab la cara e coratge dessús dits, pres entre los braços son fill bell e fort graciós, no tan solament per ella amat, mas per tots aquells qui l'havien vist e oït nomenar, e faent-li lo senyal de la creu en lo front e beneint-lo així com havia fet de la filla, esguardant-lo gran estona e besant-lo sens llàgrema ne sospir, donà'l a l'algutzir dessús dit, dient-li: — Vet ací mon fill. Fé d'ell ço que t'és manat; mas de una cosa te prec: que si fer se pot, no jaquesques menjar a bèsties selvatges ne a ocells los delicats membres de aquest tan noble infant. —

Aprés lo algutzir se'n tornà ab l'infant a son senyor, dient-li les coses dessús dites; lo qual se meravellà tan fort, que si no com ell era cert de la gran amor que Griselda havia a sos fills, per poc haguera haüda sos-

pita, que aquesta fortalesa femenil no proceís de enorme crueltat. E aprés tramès lo dit infant, per l'algutzir, a Bolunya, així con havia fet de la filla.

Tots los dessús dits experiments de benvolença e fe conjugal pogueren haver bastat a Valter, mas molts hòmens són qui no es saben abstenir de la cosa pus que la han començada, ans, continuant aquella, perseveren en llur propòsit.

Aprés, Valter, contínuament contemplava e guardava sa muller si es mudava per ço que li havia fet, e null temps pogué conèixer en ella alguna mutació, mas de dia en dia la trobava pus fael e ab major afecció envers ell; així que abdosos semblaven de un coratge, car la muller, així com dessús és dit, no volia ne avorria alguna cosa, sinó així com a son marit plaïa.

Poc a poc se començà escampar mala fama de Valter, ço és assaber, que ab crueltat e durícia inhumana, per ço com se penedia del baix e humil matrimoni que havia fet ab Griselda, havia manat matar sos fills; car algú no podia veure los infants, ne sabia hom on eren. Per la qual cosa Valter, qui solia ésser tengut per savi hom e noble, e solia ésser molt car als seus sotsmeses, fo reputat a les

gents per infamis e odiós. E gens per açò lo seu cruel coratge no es mudava ne s'enclinava, ans proceïa contínuament ab sospitosa severitat en la experiència que havia començada.

E com aprés la nativitat de la filla fossen passats dotze anys, ell tramès missatgers a Roma qui fessen semblant, o fenyessen, que aportassen lletres del papa ab les quals fos mesa fama entre el poble que a ell era dada llicència, per lo dit papa, que per repòs e pau de ell e de ses gents, separat lo primer matrimoni, pogués pendre altra muller. La qual fama, con fos pervenguda a notícia de Griselda, io em pens que la desconsclà e li donà gran tristor; mas ella no se'n mogué gens, ans estec ferma, així con aquella qui de si mateixa e de ço del seu havia ja una vegada ordenat e dispost, esperant què manaria ésser fet de ella Valter, al qual ella sa persona e les sues coses havia subjugades e sotsmeses.

Vàlter havia ja tramès a Bolunya, a son cunyat, pregant-lo que li amenàs sos fills. E la fama se escampà que aquella donzella li amenaven que fos sa muller. La qual cosa son cunyat faelment exequí. E, amenant-li la donzella, que ja era de edat de maridar, bella e excel·lent e de bells ornaments arrea-

da, e amenant semblantment son germà, qui era de edat de dotze anys, ab gran companya de nobles hòmens e cavallers, cert dia per ell ordenat començà son camí.

E entretant Valter, per ço que temptàs sa muller, així com havia acostumat, a major dolor e vergonya de ella, féu-la venir públicament denant gran partida del poble, e dix-li: — Jo m'adelitava assats en ton matrimoni, no gordant lo llinatge d'on vens, mas les tues costumes; e ara, segons que veig, tota gran fortuna és gran servitut e gran subjugació; car a mi no és llegut de fer ço que seria llegut de fer a un llaurador. Los meus vassalls me forcen, e lo papa hi consent, que io haja altra muller, la qual ja ve, e sens dubte hic serà en breu. Per què està ab fort cor e dóna lloc an aquella, e aportant ab tu lo dot que hic aportist, torna-te'n a casa de ton pare. No és fortuna en lo món qui dur perpetualment a la persona. —

Lladoncs Griselda respòs: — Senyor, tostemps sabí e em tinguí per dit que entre la tua magnitud e la mia humilitat no hi ha alguna proporció, e tostemps fui certa que, no tan solament era indigna de ésser ta muller, ans encara de ésser serventa tua. E jur-te per Déu, que en aquesta casa tua, de la qual

tu m'has feta senyora, tostemps són estada serventa, dins mon coratge. Per què d'aquest temps que he perseverat ab tu ab molta de honor, e més que io no mereixia, faç moltes gràcies a Déu e a tu. Al sobrepús te responc que són aparellada, ab bon cor e alegre, de tornar-me'n a la casa de mon pare, e allà on me nodrí en ma puerícia fenir ma vellesa e morir benaventurada e honorable vídua; la qual són estada muller de tan noble baró con tu est. Jo de bon grat dó lloc a la novella muller, la qual plàcia a Déu que en bon punt hic vinga; e pus a tu plau, io em partesc d'ací alegrement. Mas, con me manes que me'n port lo meu dot, bé veig io quin és, e bé em membra con fui despullada de les mies vestedures en lo llindar de la porta de mon pare; e, aprés que fuí vestida de les tues, venguí a tu, e lo meu dot no és estat altre sinó fe e nuditat. Doncs, io em despull aquesta vestedura e restituesc-te lo anell ab què m'esposist. Los altres anells, vestedures e arreaments, los quals me havies donats, en la tua cambra són. Nua isquí de la casa de mon pare, e nua hi tornaré; sinó que em par que no sia digna cosa que aquest meu ventre, en lo qual los meus fills que tu engenrist han estat, aparega nu al poble. Per què, si a tu

plau, e no en altra manera, te suplic carament que en preu de la mia virginitat, la qual aporté ací e la qual no me n'aport, me vulles lleixar una camisa de aquelles que io solia vestir con estava ab tu, ab la qual puixe cobrir lo ventre de mi, qui solia ésser ta muller. —

Dels ulls de Valter eixiren espesses llàgremes, e no es podia abstenir de plorar; e girant la cara detràs, dix ab paraules tremolants: — Plau-me que hages una camisa —. E plorant partí's denant ella. Lladoncs Griselda se despullà totes les vestedures e romàs solament en camisa; e, ab lo cap e peus nus, eixí de la sua casa, acompanyant-la molta gent que li ploraven detràs dient mal de la sua fortuna.

La dita Griselda, sens plorar ne sospirar, ne dir alguna mala paraula, se'n tornà a casa de son pare Janícola, qui tostemps les dites núpcies havia hagudes per sospitoses e de les quals jamés no havia esperat algun bé; ans moltes vegades havia imaginat que Valter no es tendria per arreat de haver muller de tan baix estament, e que aquella qualque dia, con ne seria ujat, gitaria de casa. Havia estojat en un lloc desat de la casa la gonella aspre, grossa, esquinsada e arnada que sa

filla solia portar; e, oït lo brogit que la gent faïa acompanyant Griselda, la qual sens dir alguna paraula se'n tornava, eixí-li a carrera en lo llindar de la porta, e cobrí aquella, mig nua, de la vestedura antiga.

Per alguns dies la dita Griselda estec ab son pare ab meravellosa humilitat, així que en ella no podia hom conèixer algun senyal de tristor, ne que ella enyoràs ne desijàs la fortuna pròspera que havia perduda, con tostemps, estant en sa prosperitat, hagués viscut humil e pobra de esperit.

Lo comte de Pànico se acostava ja ab la dita donzella, e gran fama anava per la terra, de les novelles núpcies; e molta companya del dit comte era ja a Saluça, qui havia dit al marquès lo jorn que el comte seria aquí. E Valter manà venir Griselda al palau; a la qual, aprés que devotament fo venguda davant ell, li dix: — Io he gran desig que aquesta donzella qui hic serà demà a dinar, sia reebuda honorablement, e los hòmens e les dones qui ab ella vénen, e semblantment los meus qui seran en lo convit; així, que sia feta honor a cascun, de lloc e de paraules, segons sa dignitat. E io en ma casa no he fembres qui sian aptes en fer açò; per què tu, jatsia que no sias bé vestida, qui

saps les mies maneres e costumes, pendràs càrrec de reebre e de col·locar los hostes segons que fer-se deu. —

Lladoncs Griselda respòs: — No tan solament faré de bon grat, mas ab gran desig, açò e totes aquelles coses que io sabré que a tu vendran en pler; e dementre que io visque no seré ujada ne m'enujaré de fer ço que tu manaràs —. E encontinent, a manera de una serventa, començà de endreçar la casa e de parar les taules e los llits, e de amonestar les altres companyes que li ajudassen.

Lo dia següent, a hora de tèrcia, lo comte de Pànico venc; e tota la gent se meravellà de la bellesa e bones costumes de la donzella e de l'infant, son germà. E eren molts aquí, los quals deïen que Valter sàviament e benaventurada havia canviat, e que ara hauria pus jove e pus noble muller que de abans, e que hauria fort bell cunyat.

E dementre que el convit se aparellava, Griselda fo aquí contínuament present e, sens que no es donà confusió ne vergonya de la vestedura esquinçada que vestia, eixí a carrera ab alegra cara a la donzella, dient-li: — Senyora mia, bé siats vós venguda! — E puis acollí bé tots los convidants. E dementre que ella alegrement acompanyava e ree-

bia los convidants ab plasents e gracioses paraules e ordenava la casa meravellosament (en tal manera que tothom, especialment los estrangers, se meravellaven com tan gran saviesa e majestat de bones costumes se amagaven jus tal hàbit), e ella no es pogués sadollar de lloar en diverses maneres la dita donzella e l'infant, son germà, Valter, com tothom se devia asseure a taula, girà's envers Griselda, e ab clara veu denant tots, quaix traent-se escarn de ella, dix: — ¿Què et par d'aquesta mia esposa? ¿Es assats bella e honesta? —. — Cert, hoc — dix Griselda —, car io no em pens que en lo món se'n pogués trobar pus bella ne pus honesta. E si ab aquesta no has pau e tranquil·litat e vida benaventurada, no em pens que ab altre en lo món la poguesses haver. E plàcia a Déu que així sia, que ab ella visques en pau llongament. Mas de una cosa te prec e t'amonest: que aquesta no vulles tractar així con has tractada l'altra, car aquesta és pus jove e nodrida pus delicadament, e no em pens que ho pogués soferir així. —

E Valter, esgordant la alegria e constància de Griselda, la qual tantes vegades cruelment havia ofesa sens raó, havent pietat de la indigna fortuna que li havia feta sofrir,

no ho pogué pus sostenir, e dix. — Oh Griselda! Assats és coneguda e és provada a mi, la tua amor e feeltat. ¡E no em pens que dejús lo cel sia algú qui tan grans experiències haja haüdes de amor conjugal! — E dient aquestes paraules, fort alegrement e ab gran cupiditat abraçà la sua cara muller, la qual per la novitat d'aquest fet estava vergonyosa e així con si fos llevada de dormir e hagués somniat alguna cosa desplasent; e dix-li :—Tu est solament ma muller! Altra no n'he haüda ne n'hauré. Sàpies que aquesta que et penses que sia ma esposa és ta filla, e aquest que et penses que fos mon cunyat és ton fill. Ara has cobrat ensems totes les coses que en diverses partides cuidaves haver perdudes. Io vull que sàpien, tots aquells qui creen lo contrari, que io no et són estat impiadós ne cruel, ne [t'] he volguda condemnar, mas provar, ne he volgut matar mos fills, mas amagar aquells. —

E Griselda, oint aquestes paraules, de gran goig tornà mig morta, e per sobres de pietat eixí quaix fora de son seny. E ab alegres llàgrimes lleixà's anar sobre sos fills, e abraçant aquells e fatigant-los ab besaments espessos, banyava'ls llurs cares ab piadosos gemegaments e sospirs.

E encontinent les altres dones qui aquí eren despullaren alegrement Griselda d'aquelles pobres vestedures que vestia, e arrearenla de les sues vestedures acostumades, e la ornaren fort altament e meravellosa.

Aquí hac tota la gent gran goig e alegria, e en aquell jorn fo feta major festa e pus sollemne celebració que no lo dia de les noces. E puis per molts anys visqueren abdosos en gran pau e concòrdia. E Valter féu venir a casa sua Janícola, sogre seu fort pobre, al qual ell no havia dat semblant que el preàs res per ço que no fos fet empatxament a la experiència que ell volia fer a sa muller; e féu-li gran honor e molt de bé. Puis collocà sa filla en magnífic e honest matrimoni, e, aprés sos dies, lleixà son fill senyor e successor de la sua terra.

La present història, senyora molt graciosa, he arromançada com pus pla he poscut e sabut; la qual, en esgordament del llatí en què Petrarca la posà, és fort grossera. Mas io, imaginant que complauria a vós, no he recusat de demostrar la mia grossera ineptitud e atreviment gran que he haüt, con he gosat parlar aprés tan solemne poeta con aquell és, lo qual viurà perpetualment en lo món

per fama e per los insignes llibres que ha fets a nostra instrucció.

Suplicant-vos, senyora, que la dita història vullats creure així com és posada, car així fo allà con dessús és dit; jatsia que alguns menyscreents e viciosos diguen que impossible és que dona del món pogués haver la paciència e constància que de Griselda és escrita. Als quals hom poria ben respondre que ells tenen aquella opinió per ço con imaginen que açò qui a ells és difícil sia als altres impossible. Car moltes dones són estades qui han haüda meravellosa paciència, constància e amor conjugal, així con fo Pòrcia, filla de Cató, qui es matà con sabé que Varró, marit seu, era mort, e Ipsicratea, regina, qui volc anar per lo món, així com exelada, ab Mitrídates, marit seu, e moltes altres coses les quals de present no em cur de recitar.

Suplic-vos encara, senyora, que mi, per envejosos contra justícia maltractat, vullats haver per recomanat en vostres devotes oracions. Car Nostre Senyor ha mès en vós tant de bé, e vós que en sabets tan virtuosament usar, que no em pens que denant Ell poguéssets trobar repulsa de res que li demanàssets.

SERMÓ

"Seguesca el temps qui viure vol:
si no, poria's trobar sol
e menys d'argent".

Per ço que hage bon fondament
nostre sermó,
digats amb gran devoció:
Ave Maria;
consell-vos que de tot lo dia
no en digats pus.
Lo tema que us he dit dessús
és prou notori,
e lloat per lo consistori
dels grans doctors
e dels solemnes glosadors
de l'Escriptura.
Doncs, fets ab sobirana cura
ço que ausirets.

Jamés almoina no darets,
que això us perdríets.

No us confessets, si dir devíets
    les veritats.
En dejú missa no ojats,
    ne begats poc.
Si volets hui haver gran lloc,
    llagotejats;
e privadesa no vullats
    de dona casta
(molt hom se'n vana qui no en tasta,
    d'aital vianda).
Haver no porets valor granda
    si no robats.
Consciència no hajats,
    si volets viure.
E si volets la gent far riure,
    siats ben nici.
Treball llunyarets a desfici
    del vostre cos;
e girats a tothom lo dors
    qui lleial sia.
E no vullats haver paria
    de pobre gent,
si no us donen de llur argent
    o us fan fermança.
Tomb d'aquella part la balança
    on facem llum.
A tot hom pagarets de fum,
    a qui degats;

e jamés cosa no façats
    qui bé us estia.
Si el cor havets plen de falsia,
    serets del temps.
Ab l'enemic irets ensems,
    e burlarets.
Si desig d'infants havets,
    coleu les festes.
Les dones qui no són requestes
    presats fort poc.
Ab hom qui hage lo bec groc
    fets companyia;
e si bella muller havia,
    dats-li entenent
que sóts son acostat parent,
    o el fets compare;
e si lo marit havia mare,
    gardats-vos d'ella.
Si volets haver muller bella,
    grassa ne plena,
si batre us vol, parats l'esquena
    o us morits tost.
Dona qui us faça mal respost
    quan l'enquerrets,
gens per això no us ne lleixets,
    que trufes són.
Ne us estigats per res del món
    d'anar de nits.

E farets a tot hom despits,
qui res vos diga.
La dona no val una figa
si no és lloçana,
e que set jorns de la setmana
vage per vila.
Siats de natura d'anguila
en quan farets.
Jamés no dejunarets
sinó en durment.
No pot haver poc estament
l'hom atrevit.
Si volets ésser bon marit,
siats modorro.
A tot hom donarets pel morro,
qui pler vos faça;
e si algú mal vos percaça,
aquell amats.
Si en monestir privadejats,
tot és finat.
Si volets ésser mullerat
a vostre honor,
no hi entrevinga corredor,
mas qualque dona
a qui sia feta part bona
de les cillades.
E jugarets a les canviades
de les mullers.

Ab vídues haurets diners,
si us hi fregats;
car, puix han llurs marits robats,
si us sabeu fer,
pujar-vos han a cavaller
o a ric-hom.
Jamés no porets ésser prom,
si no sóts sord.
Si volets estament en cort,
siats frescal.
Si veets hom que faça mal,
no el ne reptets.
En tots los consells que darets
fets nas de cera;
e mostrarets amistat vera
a qui us fa nosa;
e puis tramets-li aital cosa
que breu se'n vaja,
o que de son estament caja,
que es trenc lo coll.
La gent vos tendrà per hom foll,
si no guanyats
o la muller no computats;
puix guany aport,
lleixats-la s'anar al deport
en nom de Déu;
car vostra vida serà breu
si als ne fets.

A vostre amic farets retrets
dels plaers passats;
e farets moltes malvestats
quan n'haurets lloc.
Si us altats de la muller poc,
vaja al dimoni;
e separats lo matrimoni
decontinent.
Males obres fets a la gent
e bon respost.
Si volets conseguir tost
amor de dones,
totes, les àvols e les bones,
difamarets;
e faran ço que volrets
alegrement.
Si malcarat sóts e dolent
ne desastruc,
tostemps serets pus astruc
en muller bella.
No menyspresets la dona vella
pus sia ilisa,
majorment si entén la guisa
de l'arresar.
Si volets bones obres traciar
en qualque part,
dones hic ha que van en part
totes setmanes,

sinó el diumenge, que són sanes:
vejats miracle!
Puis van besar lo tabernacle
jus tanta creu.
Bé és orb qui per garbell no es veu:
jo sé què dic.
Jamés no tingats per amic
null hom qui us am,
e si el veiets morir de fam
no li en aidets.
E quan muller pendre volrets,
si és encetada
per vós no sia menyspreada,
car més ne val;
e si algú vos en diu mal
deits-lo-hi tantost.
E si no és venguda al sol post,
jague defora.
Quan la veurets tornar, si plora
ni és fellona,
abraçats-la, que a poca estona
farets la pau.
No us altets d'hom si no té clau
de la farina.
Tot hom prenga aquesta doctrina,
car fort és bona:
"Lo marit deu pintar la dona
e fer lo llit".

Si volets ésser malgraït
deits veritats.
Tots los absents són oblidats
així com morts.
Injúries farets e torts
generalment,
e puis haurets gran estament
e bona fama,
e serets quiti de la flama
que en infern crema.
E, doncs, provat és nostre tema,
així us port Déu,
quan vos morrets, al regne seu
e us gard de mal.
La confessió general
ja la sabets:
"Del bé que en lo món fet haurets
vos penedits;
les malvolences retenits
mentre viscats;
sobre tota res comportats
los hòmens rics
e cells que es fan vostres amics
quan ops vos han."

LA MEDECINA
FETA PER EN BERNAT METGE, APROPIADA A TOT MAL

De vostra salut he desig,
Mossèn Bernat, e [que] el fastig
que vós soferits cascun jorn
vos torn en repòs e sojorn
perquè us poguéssets alegrar.
Ab vós bé desig de burlar,
mas lo poder m'han alguns toit:
quan Déus ho volrà seré solt;
e depuix veurets quant riurem.
Vós e io quatre peus havem,
mas no ens en podem molt servir.
Solament Déus nos pot guarir,
car no hi és hui bastant natura.
Un remei havem: que no dura
res al món perpetualment.
Per què, viscam alegrament,
car Déus nos triarà lo millor:
mas, si podíets la tristor

llunyar de vós sol un petit,
ja em pens que seríets guarit,
si Déus m'ajut, en un senyar,
e poríets-me visitar,
puix io no puc anar a vós;
e romandríem nós ab dos
dels censals que havem a Maldà (?).
car d'aicells que Pallàs vos fa
ja creu que siats bé pagat,
car ab tal hom vos sóu trobat
qui sol pagar fort planament.
E si la tristor prestament
no podets de vós ben llunyar,
tost guarrets si volets usar
sovent la següent medecina
del bon metge de Martorell.

Vós pendrets un badall d'estornell
e dues onces de besturri
mesclat ab un poc de gingurri
e dos diners de baquiqueu.
Si volets haver un "m'ameu"(?)
molt més ne valdrà composta;
e pui pendrets una almosta
de fum de palla remullada,
però fets que tota vegada
hic sia present En Ganet;
e fets-ho passar en lloc net,

cobert ab un tarararat;
e puix sia polvoritzat
e passat per un prim cedaç!
E si hi mesclats arriboràs (?),
millor sabor hic trobarets.
Ulls de moscats hi mesclarets,
e dos quarts de bon badufai,
e dels cabells d'En Mardufai
ab los queixals de Gedeon;
e de la barba d'Absalon
hi mesclarets, ab un pipiu;
e si llàgremes de Daviu
podets trobar, no us sien cares.
E, puix, hajau dos pans de mares
qui sien ben secats al sol.
Si mestre Bernat Oriol
vos vol prestar la gramalla blanca,
quítia serà tantost, e franca,
de tot mal la vostra persona;
e si mestre Germà vos dóna
un tros de la gramalla groga,
fets-ho tot picar ans que ploga
ab los materials prop dits,
los quals sien tots confegits;
e puix sia'n fet lletovari,
que al món no hi sai altre contrari
que el vostre mal faça fugir.
E si Ganet (?) no's vol plevir

de fer esta confecció,
no em pens que us puga dir de no
mestre Roger Angellats,
si vós carament lo en pregats,
que no us prest lo seu escuder
qui sap aquestes coses fer
mills que persona que al món sia.
E puix pendrets-ne cascun dia
tantes vegades com volrets,
car, Déu volent, en breu guarrets
si continuats lo procés,
majorment si tenits de pres,
continuant en la presó,
qui us pensarà, vullats o no,
car fort vos porta bon voler;
e vós fets-li alguna plaer,
si volets que dur l'amistat.
Tots matins, com serets llevat,
En Pere Rebeu farets venir;
e fets-li una missa dir,
però diga-la-us en dejú.
Si preïc volets, no sai algú
qui mills lo us diga que En Robert;
fort ha l'enteniment obert,
si bé no s'és gran llegidor;
mas és caigut en gran error
com ha fet fugir son genre.
Una filla gentil e tendre

ha, que faria [a] enfillar;
Déu li vulla bon marit dar
per ço que multiplic lo món;
car totes quantes filles són
eixides d'aquella rabassa
poden estar en tota plaça,
que no n'hi vendran de pus belles.
Quant al present, altres novelles
no sé, de què us pogués escriure,
sinó que si volets ben viure,
que mengets poc en cantitat,
e sia ben aparellat;
e dinats-vos ans de mig-jorn.
E puix anats burlar al Born,
si us volets anar deportar;
car aquí porets prou trufar
ab molt bon hom qui hic és poblat.
Puix, ab [lo] sol siats colgat,
e noga'us qui noure porà;
car aquest món mal bé farà,
e creu que no es trigarà molt.

LLIBRE DE FORTUNA
E PRUDÈNCIA

Jats qu'eu sia molt ocupats
d'alcuns afers qui m'han portats
en tal perill d'on cuit morir,
ges per aiçò no vull jaquir
en lo tinter ço que ausirets.
E si entendre hi volets
e notar la mia ventura,
coneixerets que pauca cura
deu hom haver del temporal;
car lo món és descominal,
que als uns dóna e als altres tol,
presant lo savi menys del fol
e l'hom scient menys del tapat;
e sempre sec la voluntat
los decebiments de fortuna,
qui raisó no segueix alguna,
segons que per avant veirets.
E prec-vos que no us anujets
si prolixament lo us recit,

ne si el dictat no és ten polit
com als llegidors se pertany.
E no us vullats traure susany,
si no hi vesets rima sobtil,
car ignorant sui de l'estil
dels trobadors del saber gai.

Sapiats que el primer jorn de mai,
l'any, de la nativitat santa
de Déu, mil e tres cents vuitanta
ez uns e plus, ans d'alba clara,
quan m'haguí llavada la cara
ab aigua pura, e les mans,
al cor me vengren dolors grans
e tantost fui pus fred que gebre;
e tastí'm lo pols, e de febre
no em sentí punt, e ans tenc la vena
son dret camí; mas hac tal pena
mon cor, que no ho poria dir,
car semblava volgués eixir
l'arma del cos: tals surts donava.
E pensei-me que si m'anava
un pauc deportar vers la mar,
pogra cella pena lleixar,
que si em duràs me corrompera.
E, solet, tenguí ma carrera
així com m'ho haguí pensat,
e encontinent fui delliurat

de la dolor qui em destrenyia.
Aprés un pauc, viu que sezia
prop una barca un hom vell,
tot despullat, ab un capell
de cànem gros sobre son cap
e en l'una mà tenc un anap,
e en l'altra un cantell de pa;
e can me ví, forment cridà
disent: — Sènyer, mercè m'hajats!
—Em prom — dix eu — ¿què demandats?
Voleu per Dieu algun diner?
—No, sènyer, que major mester
l'havets vós—dix ell—, que en cercats
e cascun jorn imaginats
com ne porets ésser fornit;
ez ieu no trob major delit
sinó quan no hai què despendre,
car sui cert que no pot deixendre
lo meu estat en pus baix lloc;
e vós temets plus que gran foc
ço que d[eu]ríets desijar.
Mas prec-vos que em vullats donar
(e seré'us tostemps obligat)
un tabà que hai anit lleixat
en esta barca, per oblit,
ab la qual arribei anit
en aicest lloc, ab gran tempesta;
e donar m'hets tota la resta

que possezesc en aquest món,
car, per ma fe, tan robat són
que no m'hi poria llevar.
—En prom — dix ieu —, segons que em par,
de pauc vos tenits per pagat.
Volgra m'haguéssets azemprat
que us donàs la roba que port,
car ieu era de tal acord
que la'm despullàs mantinent. —
E pugé-me'n alegrement
alt en la barca, ses dir als.
Ez ell, com a vilanàs fals,
com haguí l'esquena girada,
tantost hac la barca varada
ab me, qui fui dins tot solet.
De vela e de rems fui net,
e de govern, car no n'hi hac.
—No em són cobert d'aquest escac —
dix ieu —, per què el joc n'és perdut.
Ab falses tretes m'ha vençut
aquest traidor ab qui em fiava,
mas io la li faré pus blava,
en ma fe, si jamés lo vei.
Veus qui a vil hom fa servei,
com ne cobra mal gazardó!
D'aquestes burles hajam pro —
dix ieu —, e puis vendrà la guerra. —
E volguí-me'n eixir en terra,

mas no en viu en neguna part.
—Ai llas!—dix ieu—. ¡Ara sui fart
de ben servir, pus mal me'n pren!
Ai llas! ¿E què em val, si refrèn
de lleigs vicis ma voluntat?
Ai llas! ¿Per què val pietat,
si, havent-la, aconsella hom mal?
Ai llas! ¿E per què seu egual
de l'home just lo pecador?
Eres veig, que és en gran error
lo món. E ja si tingués foc!
Car ja vei lo mortal estoc
qui em vol l'arma del cos llunyar.—
Aprés un pauc va refrescar
la mar e el vent, e el temps sinestre,
que semblava que fos finestra
la barca, o sac esquinçat;
car l'aigua qui per un forat
entrava, per l'altre eixia;
e puis la barca qui prenia
tals surts que semblava volàs.
—Cert, est viatge serà ivars
finit—dix ieu—, segons que em par.—
Pràgrets-me lladoncs descalçar
de rialles, que no ho sentira;
car, cert, no crei que alguna vira
pogués volar pus prestament.
Aprés un pauc, cessà lo vent

e l'alba començà lluzir,
e regardei entorn e en gir
de me, si progre vezer terra;
e semblà'm que la part esquerra,
entorn vint milles lluny de mi,
terra vezés, e no em sabí,
de gauig, què m'hac esdevengut;
e el mal que havia sostengut
me sovenc menys que quan nasquí.
Perquè és ver que, aprés gran camí,
plau a l'home cansat repòs,
ez aprés gran secada ros,
ez aprés nuit lo dia clar,
ez aprés gran fam bon menjar,
ez aprés marriment molt riure.
—Encara—dix eu—bé poré viure
e fer esmena de mos torts,
e dar almoines, e pels morts
pregar Dieu que els don paradís.—
E la barca, suzau e llis,
mentr' ieu era en est pensament,
acostec-me, en un pauc moment,
prop una roca fort agresta;
e tantost, ses altra requesta,
de la barca salté al ferm.

—Encara—dix ieu—no em refreny
que sia de mort delliurat,

car ma ventura m'ha portat
en lloc on de fam moriré;
e puis, que jamés no seré
en cementiri sebollit,
car no serà mon cos poirit,
que feres l'hauran devorat;
car no conec que hi haja estat
home vivent, ne hic haurà
aitant com lo món durarà,
car lloc ho vei deshabitat. —
Eres dic que és bé veritat
que no sap hom que s'hic (?) desig;
car cascun jorn haurets fastig
d'aiçò d'on gauig esperarets,
ez haurets plaers mantes vets
d'aiçò d'on esperats tristor.
E per ço que major dolor
hajats de la perplexitat
en qu' ieu era lladoncs pausat,
dir-vos he, com pus breu porai,
lo lloc quin era, ne l'esmai
que n'hac, ten fort, lo meu trist cor,
que em meravell com prest no mor
cascuna veu quan li recorda;
e no hai ges paor que em morda
algun, provant-me lo contrari,
si doncs ab document falsari
son injust procés no fundava:

La mar, sabiats que environava
la roca, de cascuna part,
que era ten alta que ab un dard
tocara hom al cel, primer.
E cant lo vent era lleuger
e el temps adonós e temprat,
la mar estava en son estat,
que null enuig ne dan fazia
en aicell lloc. E puis floria
cascuna planta en tots temps;
fulles e flors, e fruits ensems
hi havia, mentre durava
lo temps suzau; mas co's mudava,
no hi calia mas confessar,
car la mar vezérets alçar
tan alt que la roca cobria;
ez aprés pauc temps deixendia
fins als abís, e puis tornava
en cell estat, ez arrencava
totes les plantes d'aquell lloc,
les flors e els fruits (semblava foc
les hagués brasits) e les fulles,
ensems ab trestotes les brulles,
car una no n'hi romania.
Ez aprés un pauc revenia
lo bon temps, e cessava el mal;
e fazia puis atrestal
lo bon temps, quan lo mal venia.

Al pus alt d'aicest lloc havia
un gran boscatge, tot plantat
d'arbres diversos, e regat
en alguns llocs, en altres no.
E tantost fui d'opinió
que no hi era Déu ni natura,
car no hi hac orde ne mesura
ne res qui fos fait per raisó.
La major part dels arbres fo
de fruita e fulles despullada,
e l'altra part era ornada
de fruits e de vestiments rics;
e els arbres que eren pus antics
e de pus alta noiridura
havien menor estatura
que cells que eren de baix llinatge;
e contenien de paratge
lo cedre ab lo poncemer
e lo gra[n] pi ab lo murter,
e l'arbre blanc ab lo coscoll;
e el sàlzer no es veia sadoll
de llevar fruit; e lo perer
no en lleva ges, ne lo pomer;
e l'oliver era tot sec,
e lo presseguer null entec
rebia per calor del sol.
En aicest lloc lo rossinyol
no cantava, ne l'oreneta,

mas lo cogul, qui ab veu neta
cantava lais, així com sol;
e la cigala ab lo mussol,
qui li tenia contra-xant;
e fazien so discordant
l'auzel qui el solen fer plasent.
D'est bosc prenien naiximent
dos rius contraris en color,
en llur movim.ent, en sabor,
cascun d'ells havent sa natura;
car cell qui havia la figura
e la sabor pus agradable,
ab l'apetit insaciable,
aprés que un pauc n'haguí tastat,
lo meu cos hac hitropicat
e em portà a perill de mort;
car lo beure em donà pus fort
ardor e set, quan mais bevia;
e puis, que partir no podia
los ulls de mirar ten bell riu.
L'altre no era ten joliu
ne de sabor ten graciosa,
ans era molt pus amargosa
que si mesclada fos ab fel;
semblava que ab les nuus del cel
hagués desig de batallar,
que els ulls no em podien bastar
a figurar son pujament;

e puis deixendia corrent
ab gran brogit e fort horrible.
Dir vos he cosa increïble:
a me covenc beure d'est flum,
no contrastant que n'isqués fum
de sofre quan és sobre el foc,
car no podia trobar lloc
on garís de la malaltia,
e puis la set qui em destrenyia
volent-me tolre l'apetit.
E descontinent fui guarit
pus haguí d'aquest riu begut;
lo qual, pus m'hac dada salut,
ab l'altre riu fec companyia,
e tengueren ensems una via
vivent abdosos de comú;
mas lo naiximent de cascú
era divers e separat.

Quan tot açò haguí mirat
pugí-me'n alt en una roca
qui em pens que ab una empenta poca
la gitara hom dins la mar,
car los fonaments viu llunyar
del firmament ultra mesura
ez eren pl[e]ns de corcadura
e crivellats com a garbell.
Al mig havia un castell

de cascuna part ben murat;
a l'una part era daurat
ez encastat de peires fines,
ab veirieres cristallines,
historiades subtilment;
e puis, que era el seu païmeit
ten clar, ten llis com un mirall;
e no semblava cop de mall
en aicest lloc hagués ferit,
car no pogre ésser pus polit,
qui n'hagués passat bronidor.
De l'altra part, saul vostre honor,
no hi pógrets vezer mais sutzura;
ten horrible, que en escriptura
no la<s> us poria declarar,
car no em pens faça a comparar
al plus sutze lloc que hajats vist.

Mon cor fou lladoncs pus trist
e tenguí'm per dit que mort era,
car viu denant mi la pus fera
domna que mai auzíssets dir;
e si no us enujats d'auzir
com era gint afaisonada
e de bells vestits arresada,
io us ho diré ab grossers mots:
primerament los cabells tots
tenc escampats sobre la cara,

e la part de tras fon pus clara
e menys pelosa que cristall;
l'un ull semblava fos gra d'all,
ben parat, e no se'n vezia,
del qual un riuellet eixia
qui demostrava que ploràs;
l'altre movia gran solaç,
que sinó riure no fazia,
e movia tal alegria
que semblava fos embriaga.
En la faç hac una tal plaga
que la meitat era mig morta;
e fon cinta d'una redorta
de vímens mesclats ab fil d'aur.
Los seus vestits trop gran tresaur
mostraven que devia haver,
jats que hom podia ben vezer
que no eren tals prop la carn.
En ma fe, no ho dic per escarn
ne com no m'altava molt d'ella:
no em pens que en la sua gonella
cabessen dos diners de pebre.
Crei que ella em cuidava decebre
metent-me garça per colom,
car no dava pervén que un plom
presàs tot quant ella vezia,
que dels continents que fazia
no en pogre far mais l'emperaire.

Però no us pensets que fos gaire
sencera ne forts, de son cos,
que un gep portava sobre el dors,
e puis, que era llejament ranca;
car del taló se dava en l'anca
de l'una part, quan se movia,
e com avant anar volia
tornava dos passos atràs;
e puis havia la un braç
pus curt que l'altre la meitat.
E quan haguí un pauc mirat
aquest diable ten horrible,
que, ab moviment incomprensible,
una gran roda que menava
de l'una mà en l'altra mudava
incessantment, ab gran brogit,
volguí retornar un petit
atràs, e no em poguí ges moure.
Lladoncs me proguera hom noure,
qui em volgués mal, que no em tornara;
e pausei en terra la cara,
mais per pazor que per vergonya.
—Llevats-vos, amic, de la ronya—
dix ella—, e no us esperdats
per res que vejats ne ojats,
car ieu sui cella que en pauc temps
pusc los mesquins llevar dels fems
e els grans senyors gitar per terra.—

E, prenent-me pel braç esquerre,
féu-me llevar encontinent;
ez ieu preguei-la humilment,
gitant-me tot en la carrera,
que em degués dir son nom qual era,
car gran era, cert, son poder:
—Amic, pus que volets saber
mon nom qual és, sabiats de cert,
(e prec-vos que ho tingats cobert,
que no ho sabge persona alguna)
lo meu propi nom és Fortuna,
qui don bé e mal a qui em vull;
mas ges per aiçò no em despull
de res que don, car bé ho sé tolre,
can ieu me vull, e faç absolre
de tots crims molts hòmens malvats;
e si els justs veésets condemnats
a les vets, no us meravellets,
car ieu ho faç. Ara sabets
qual és mon nom, ne per què em plau
sia secret; car l'hom qui cau
de son estat, podets pensar
que fa son poder de tornar
al primer punt, e si sabia
qu'ieu ho fasés, no em presaria
un all, ni quant li pogués dar;
e, can no ho sap, faç-li rodar
lo cap, e baralla's ab Déu

com no li torna ço del seu
o no li dóna breu la mort.
—Dona—dix ieu—, a mi plau fort
tot ço que m'havets recitat,
car vei que de l'adversitat
que sofir, vós n'havets la colpa.
—Fols és—dix ella—qui m'encolpa,
ne qui de mos faits parla mal.
E si no us són ten lliberal
com desijats, ¿quin tort prenets?
Parlats gallard, car bé saubets
que gint parlar amics gazanya.

—Dona—dix eu—, fort sóts estranya.
E, pus fets mal, ¿no us ho diré?
Per vostre dit vos provaré
que nulla fermetat havets,
car ço que dats despuis tolets
e fets rics cells qui no ho mereixen,
e puis, cells qui ab Déu s'ireixen
fets pujar pus alt que els humils,
e fets deixendre los subtils
e pujar alt hòmens grossers;
e fets de tacanys cavallers,
e papes d'hòmens reprovats;
e, finalment, així n'usats,
de femater fins al sant paire.
Temps fo que us tenia per maire,

mas ara vei que em sóts madrastre;
temps fo que em seguien per rastre
molts escuders, ara no em volen:
temps fo que cells qui ara volen
sobre les nuus, eren jus mi;
temps fou que tants plasers haguí
com pogués haver hom del món;
temps fo que tots aquells qui són
grans mestres eren mos amics,
mas ara em giten grans pessics,
can me veen jaure al baix
e gitant-me cascú son llaix,
bascant e cridant temps passat;
e dien: "Veus qui ha gastat
per sa gran colpa ço del seu",
e sap bé Nostre Senyor Déu
que d'açò vós n'havets lo tort.
Al bon hom pus li és que mort,
quan sa fama perd, majorment
quan veu que no és malmirent
d'açò d'on hom l'haurà blasmat.
E llas! Dolça prosperitat,
¿on est, ne per què em vas fugent?
Convertit has mon gaudiment
en greu dolor, d'on cuit morir.
Lo major dol que hom pot sofrir
és, a mon jui, haver usat
d'honor e de felicitat

e que hom se'n veja puis desert.
En l'una mà tenits cobert
molt verí, en l'altra triaga;
en l'una mà vei que s'amaga
molt fel, en l'altra gran dolçor;
en l'una mà plasent odor
tenits, en l'altra molt pudent.
¿Per què no dau primerament
del mal, puis que donets del bé?
No sabets ab qui plaser ve
salut, aprés d'enfermetat;
sí es fa, aprés l'adversitat,
lo bé, mas no pas lo contrari.
Vós, can fait havets l'hom clavari
de molt aur, prenets-li la clau
e no sabets que pus llaig cau
un gran gigant que un petit nan,
e plom que palla, e fust gran
no dóna major colp que el poc.
No us cuidets que ho diga per joc,
car no he desig de burlar.
Tot açò puix testificar
per tal com de tot he tastat.
Sapiats qu'ieu hai per espatxat
que, despuis que la nostra maire
fec pecar nostre primer paire,
no ha nascut hom en est món
qui ten grans mals com en mi són

haja sofert. Déus me n'ajut,
ai, llas, pus així són perdut!
¿Per què sóts ten descominal
que no em lleixats sofrir més mal
en lloc on no fos conegut?
Més amaria ésser batut
ab vergues de bou en Bolunya
denant tuit, que si en Catalunya
un pel de mon cap arrencaven.
Ai, llas! De tots cells qui m'honraven
he gran desig ésser semblant,
e cascú d'ells ha paor gran
de veure's en lo meu partit.
Can me vesien ben vestit
cells qui es fazien mos amics,
dizien que ell eren antics
servidors de tot mon llinatge;
mas ara em giten a carnatge,
can vezen que no els puix res dar.
Ab res no pot hom tan provar
cascun amic, com en mal temps;
car lo vertader volrà ensems
morir ab vós en tota part,
l'altre us dirà: "De mal són fart,
per què m'haurets a perdonar".
Sabets què em fan desesperar?
Mantes vets, quan sui en mon llit,
io cuidaré dormir, la nit,

e no puix gens los ulls tancar
e per força em covè girar
de les vegades més de cent;
e per pauc qu'estiga durment
no somiu als mas vanitats,
e que sofir adversitats
pijors que ocells que em devoren,
los quals tots cells que Déus adoren
no podien imaginar
ne escriure, posat que la mar
fos tinta e lo cel paper.
Maleït sia cell qui primer
de terra em llevà, quan fui nat;
maleït sia el vilà orat
qui em batejà, com no em matà;
maleït sia qui m'enconà,
com no m'hi mesclà realgar.
Car més val dejús terra estar
que quan hom sofer pus de mort.
Digats, dona: ¿de què us tinc tort?
Digats (mala mort vos hic lleu!),
¿fiu-vos jamés causa ten greu
que tal pena en deja portar?

—Bèstia sóts, segons que em par—
dix ella—, perquè em deshonrats
e sens tota raisó us clamats:
"No hi ha bon guardó al servei".

No us recorda, segons que vei,
que quan en aquest món vingués
res no hic portàs, e puis hagués
menjar e beure e vestir;
e de res no podets dir
que per mi no ho hajats haüt.
Tan vos n'he dat com m'ha plagut;
ara no us en vull pus donar.
Sabets quan vos prógrets clamar?
Si més que us he dat vos tolgués.
Recorde-us quants plasers hagués
en temps de la prosperitat.
Pagats-me ço que us he prestat
e siam amics com d'abans.
¿E no sabets que els senyors grans
e els hòmens simples tinc al puny,
e faç-los refredar al juny
e sofrir calor a Nadal?
Als uns don bé, e als altres mal,
e faç tornar los jóvens vells.
Digats: què us par dels mogobells?
Han pres a vostre jui bell tom?
L'aur han fet convertir en plom
los cambiadors que sabets;
e si els deits: "Senyors, què em devets?"
respondran-vos que bona amor.
No els fan ara ten gran honor,
les gents, com al bon temps fazien,

quan lo mercuri convertien
en aur de vint e tres quirats.
Tals se tendrien per pagats
que hi perdessen, vui, la meitat,
pus no hi ha fe ne veritat;
que no es tengueren per contents
que de vint sous fessen cinc cents
en fort breu temps, quan io em volia.
Doncs, pus sabets que molt mal dia
vos puix dar, e molt bo, si em vull,
¿per què em guardau ab ten mal ull
dient mal de ma deïtat?
Per crim de lesa majestat,
si molt me fets, vos puniré,
e de tal verí vos daré
que no hi serà bastant triaga.
—Na vella pudent, embriaga,
fets-me lo pijor que puscats.
¿Cuidats-vos, si bé em menaçats,
que per això reta la força?
Despullada m'havets l'escorça;
no hi resta sinó la rabassa.
Prec Déus que tal gràcia me faça
que en breu vos veja dejús terra,
e puis en tota vostra guerra,
ne en vós, no daria un carlí.
Partit-vos corrent denant mi
e d'ací avant no em parlets. —

—Mon car amic, gran tort havets—
dix ella—com deits tals paraules.
Lleixem anar burles e faules,
car ja par que siats irat.
Digats: ¿lo sol dóna clardat
tostemps al món, ne l'any claror?
¿Ne la mar ha ten gran amor
als navegants, que aprés bonança
no els faça metre el cap en dansa
portant-los a perill de mort?
Dels hòmens me meravell fort,
qui em cuiden mudar ma natura.
Volets fer bé? No hajats cura
d'incolpar qui fa ço que deu,
car tothom sap de cert, e veu,
que dar e tolre és mon ofici.
E, doncs, lleixats vostre desfici,
car io vull siats mon amic;
e fer vos he mil tants pus ric,
e més honrat que mai no fos.
—Na vella vil, no veurets vós—
dix ieu—que d'ara avant vos am;
car més me plau morir de fam
que si us havia a comportar.
Car vós no us poríets estar
de tolre'm quant m'haguéssets dat.
—N'arlot, pus així sots orat—
dix ella—tenits-vos per dit

que io us metré en tan gran brogit,
en hora que no us cuidarets,
que tot ço que us he dat perdrets,
jats que no us n'haja molt romàs. —
E tornant-me pendre pel braç,
gità'm gran tros lluny del castell,
car no li semblà bo ni bell
res que li hagués fait ne dit;
e desparec-me ab tal brogit
que semblà lo cel ne vingués.
Dic-vos que lladoncs, qui em trasqués
tots mos caixals res no en sentira;
car ella em lleixà ab tanta d'ira
que els cinc senys corporals perdí.

Aprés un pauc ieu recobrí
mos senys, e viu vas mi venir
la plus plasent, a mon albir,
senyora que hui se despull.
Sapiats que ses beutats no vull
recitar particularment,
car son cert que null hom vivent
les poria escriure ne dir;
e io no vull tant presumir
de mi, qui són hom innocent,
que em tinga per suficient
de fer ço que altres no farien.
Ab esta senyora venien

set donzelles fort endreçades
e d'ornaments ric arreades,
però segons l'estil antic,
lo qual vui és gran enemic
de dones qui van per les cimes.
E jats que fossen assats primes
per llur cos, e ben compassades,
semblà'm que fossen avançades,
segons llurs cares, de molts anys,
o que greus treballs e afanys
haguessen sofert en llur temps.
E can foren totes ensems
prop mi, qui boca-dents jazia,
l'alta senyora qui venia
ten reialment acompanyada,
testà'm lo pols una vegada
e dix:—Est hom és perillós.
—Senyora—dix ieu—¿qui sóts vós,
qui ten mal novell m'aportats?
Prec-vos mantinent m'ho digats,
ne si me'n podets ajudar.
—Jo us en ajudaré, fill car—
dix ella—, si molt vos volets;
car tal enfermetat havets
que lleu vos en poré curar.
Tots cells qui m'han volgut nomnar
Prudència, dizon veritat.
E si us tenits per consellat

de mi, tantost serets garit.
Mas vull no gitets en oblit,
d'ací avant, estes donzelles;
car si les vesets ten velles,
les pus excel·lents són del món.
Car les Sets Arts Liberals són,
qui de mi jamés se parteixen.
—Senyora, en ma fe, bé mereixen
que per tothom sien honrades;
e jur-vos que seran amades
per mi de bon cor, mentre visca.
Soplei-vos, abans que es desisca
l'arma del cos, me vullats dir
quin és mon mal; car defallir
cuit, si no m'aidats en breu.
—Mon fill, la malaltia greu—
dix ella—que havets, ignorància és.
E si vós haguéssets après
com n'havíets avinentesa,
no hàgrets faita la peguesa
en què vui havets dat del coll.
Fort me par siats estat foll,
com a disputar vos sóts pres
ab la bístia qui us ha mès
cent vegades lo cap al sac.
Bé us dic, però, que assats me plac
com l'havets bé desenganada,
car ella es té mal per pagada

de vós e de vostra paria
E vei que de la malaltia
que sofrits ella n'ha lo tort;
e ha'us portat a punt de mort
ab falsa informació.
Car vei que sóts d'intenció
que ella us pot mal e bé donar.
Açò no em podets vós negar,
si volets atorgar vertat;
car, jats que us siats barallat
ab ella, io en sé vostre cor.
—Senyora—dix ieu—, per null for
açò que deits contradiria;
car, com ho faés, mentiria
per mig del caix, sal vostre honor.—
Mon fill, vós ets en gran error—
dix ella—com açò cresets.
Obrits los ulls! ¿E no vesets
lo cel, la terra e la mar?—
Lladoncs volgui'm en peu llevar,
Ez ella em dix:—Prop me siurets.
Car la malaltia que havets
vei que us ha greument eclipsat.—

E can tot ço que m'hac manat
haguí fait, ella em demanà:
—Mon car fill, sabets qui creà
totes les coses que mirats?

—Senyora, vint anys ha passats
que en són ten cert com de morir;
que les féu Cell qui volc sofrir
per nós, en la creu, passió .
—E doncs, pus ets d'opinió —
dix ella — que Déus creà el món,
hajats per cert que cells qui són
per Ell creats fan ço que Ell vol;
e no poden contra son vol
fer, ne contra ço que Ell permet.
E doncs, si Fortuna us promet
mal o bé, ¿com la podets creure?
semblant m'és que assats puixats veure
que no ha poder absolut.
—Senyora, io em tenc per vençut—
dix ieu—d'esta gran qüestió,
mas prei-vos que em valla raisó,
si la dic; e no us irescats.
—Digats, mon fill, ço que us vullats,
que de mal e bé prou n'he vist.
—Senyora, mon cor és pur trist,
ab menys esper que mai no fo;
car ab lluent provació
m'havets clarament demostrat
que ço que per Déu és creat
no pot res fer sens son voler,
o ell permetent. Així és ver
e ho cresec per lo sant baptisme.

Doncs, faç-vos un tal silogisme:
Tot cell qui vol o permet mal
és fet a l'hom injust egual;
mas Déu, segons que havets provat,
permet fer molta malvestat.
Doncs, segueix-se que ell és injust!
La conclusió menys que un fust
corcat val, car no és vertadera;
segueix-se, doncs, que la primera
o la segona diguen fals.
A la major no digats als,
car evident és, e fort clara;
doncs, pusc-vos dir ab bona cara
que té falsa opinió
qui l'altra proposició
vol mantenir que vera sia,
car evidentment aparria
que de tot mal fos Déu la causa.
—En est argument és enclausa,
mon amat fill, una gran nuu,
car no es deu entendre ten cru—
dix ella—com ho entenets;
car la menor, que vós disets
que és falsa, dic altra vegada
que és vera e molt aprovada
per clergues e per sants doctors.
Car, jats que Déus moltes errors
e malvestats permeta fer,

e no cur sovent de refer
ço que serà mal ordonat,
sapiats que pura veritat
és, a fonament de raó,
que no sofer que ab desraó
se faça res en aquest món.
—Ara us dic que pus torbat són,
senyora, que jamés no fui.
Digats: ¿què em direts d'aquest jui
que li vesem fer cascun jorn?
Que, en ma fe, quaix heretge en torn
quan vei que els bons soferen mal,
e los malvats seen egual
dels prínceps e dels gran senyors.
Ells han riqueses e honors;
e, puis, que els pobles los adoren;
e jamés no han mal ni ploren,
ne saben què és adversitat.
—Mon car fill, vós ets enganat—
dix ella—, com imaginats
que haver grans honors e rictats
sia en lo món bé sobirà.
—Cert hoc, car l'hom qui res no ha
no hic és presat un fals pugès;
mas bé vei que cell qui ric és—
dix ieu — tothom li fa gran festa,
—A l'hom ric ¿sabets què li resta,
mon fill?—dix ella—: veure Déu;

mas no hi és bastant ço del seu.
En açò no em contradigats;
car honor ne prosperitats
no fan paradís conseguir,
mas confessar e penedir
e complir los deu manaments.
E sabets que són més plasents
a Déu, qui és excellent bonesa,
les bones obres que riquesa
favor ne honor temporal,
qui giten al foc infernal
tots cells qui hi posen esperança;
car fan decantar la balança,
comunament, en greus pecats,
e fan-los morir encegats
per ço que no troben mercè.
E tots aquells que ab ferma fe
serveixen Déu, e lo món no,
jats que prosperitats no els dó
en est segle, podets pensar
que els ho sap bé guasardonar
en paradís, car més los val
que en aquest món descominal
qui fa damnar cells qui el serveixen.
Bé us dic que alguns són qui mereixen
honors e ricors temporals,
e ges dels gauigs celestials.
per aiçò no seran privats;

car Déu sap que no són pagats
can vezen paubres famejar,
e no desigen mal usar
de les riqueses d'aquest món;
mas d'aquests, car fort petits són,
no us en cal fer menció.
Pus ab clara provació
vos he mostrat, doncs, mon car fill,
que en béns temporals ha perill
de conseguir salvació,
falsa és vostra opinió
que en ells sia bén sobirà.
Vullats o no, vós covendrà
dir que Déu és sobiran bé,
car, segons que provat vos he
(e vós qui ho havets atorgat),
tot lo món fo per Ell creat.
E doncs, si bé hi ha, Déu l'ha fet;
e sabets que és molt pus perfet
qui crea, que la criatura.
Aquesta raisó no és escura,
que tot hom grosser l'entendria.
Doncs, cell qui vol haver paria
ab Déu, sos manaments complint,
no el cal anar ab lo cap clin
si bé sofer adversitat;
car la pacient paubretat
és a Nostre Senyor plasent,

e cella li és desplasent
la qual hom sofer pel contrari.
Doncs, ver és aquest correlari:
que sobiran bé és amar Déu
e que més val ésser tot seu
que d'aquest món enganador,
e qui l'ama de vera amor
ab Ell tostemps regnarà.
Segueix-se, doncs, que null bé ha
lo malvat hom, si bé és ric;
e que el bon hom, car és amic
de Déu, ha perdurable bé.
Molt amat fill, més vos diré:
Posem que gran felicitat
sia en est món ésser honrat,
e que hom haja molta moneda
ab molts vestits d'aur e de seda,
e res no el venga de contrari,
e que faça son adversari
venir en cell punt que volrà.
Tothom comunament dirà
que ço gran prosperitat és,
e que és dolent qui no ha res
e que viu en adversitat.
"Doncs—direts vós—, mal ordonat
és lo món, con així és partit.
Car molt aul hom vei ben vestit.
ez ha diners, e ço que vol;

e molt bon hom s'escalfa al sol
per tal que no ha què s'abrie..."—
—Senyora, certament vos dic
que, si és així com posats,
quants hòmens jamés foren nats
no me'n farien altre dir.—
—Ara vei que volets garir,
mon dolç fill, de l'enfermetat;
car havets-me clar demostrat
l'entec que havets dins vostre cor.
E d'uimés no hajats paor,
que, Déu volent, garit serets.
Vós, segons que io vei, cresets
que aicells que a vós dóna semblant
que sien honests hòmens, han
aquelles virtuts que pensats;
e que aicells que vós mal jutjats
sien injusts hòmens e mals.
E sabets que no són eguals
los juis del hòmens d'aquest món;
car cells qui al vostre jui són
bons, honests e benfazents,
seran mals al jui de les gents,
e pel contrari semblantment;
e no sabrets, per consegüent,
qual mereixerà mal o bé.
Pus llarg vos ho declararé
perquè en vejats mills la vertat:

Posem que sóts ten endreçat
que los bons e els mals coneixets.
Ges per això vós no saubrets
jutjar ço que mereix cascú;
car no és en est món algú
vertader jutge sinó Déu,
qui ab l'infinit saber seu
ço que fall a cascú coneix
e li fa segons que mereix,
tostemps pietat migençant.
¿E no fou meravella gran,
e jui de Déu fort amagat,
de Don Pedro, quan fo gitat
de Castella pel rei Enric?
E, jats que fos potent e ric
e de son regne ver senyor,
però Déu ne donà honor
a cell qui mal dret hi havia
a jui de la gent, qui dizia
que el rei Enric tort demava;
e, finalment, molt hom jutjava
que el rei Don Pedro era tal
que, si Déu no hi fos parcial,
son enemic del món gitara.
Los juis divinals, dic encara
que són tots fundats per raó;
mas són contra l'opinió
dels hòmens rústecs, menysprezants

aquells, com no els veen semblants
d'açò que ells n'han imaginat.
Molt hom serà per bo jutjat
segons lo món, e no volrà
fer males obres; e haurà
lo cor ten flac, que, per ventura,
per alguna desaventura
que li vengués, se lleixaria
del bé que començat hauria,
e despuis faria tot mal.
E l'excellença divinal,
vezent lo cor d'aquest ten flac,
no li vol metre el cap al sac
per ço que no és lleix de bé fer.
Alscuns ne són qui llur esper
en Déu tan solament han mès;
ez Ell, qui veu que llur cor és
ab ten gran ardor acostat
a la santa divinitat,
no vol que sien agreujats
d'algunes greus enfermetats
que Ell vol donar a qui li plau.
Alscuns ne són a qui la clau
del regiment del bén public
comana, per ço que l'inic
sia punit del mal que fa.
Alscuns ne són a qui tolrà
gran part de llurs béns temporals

per ço que dels celestials
no sien per ergull gitats;
e vol que es tinguen per pagats
del mal o bé que els vulla dar.
Alscuns ne són que vol temptar;
e dóna'ls grans adversitats
per ço que sien confirmats
per llur exercitació,
que no hagen presunció
de les virtuts que en ells seran.
Alscuns ne són qui guanyat han
lo regne de Déu per morir,
car han volgut per Ell sofrir
pacientment molt vil escarn,
e, no res menys, que la llur carn
sia per infels destrouida;
e volgren passar mala vida
per bon eximpli a nós dar,
e que poguéssem veure clar
que més poden virtuts que mals.
Mas dels hòmens qui no fan als
sinó entendre en malvestats,
can la gent veu que són plomats
e condemnats a cruzel mort,
no se'n meravellen tan fort
com fa d'aquells qui no ho mereixen.
E, puis, que dos béns se'n segueixen:
lo primer és, car los malvats

del mal que fan són castigats;
e lo segon, que s'espordeixen
tots cells que en fer mal s'atreveixen,
quan vezen que als mals no pren bé.
Mas vós direts: "Dona, bé sé
que si mals hòmens cerquen mal
e el troben, Déus és liberal
si els ne compleix llur voluntat;
car si troben ço que han cercat,
per contents se deuen tenir."
Mas ¿què porets vós ací dir?
Molt hom injust mal cercarà,
e Déu tant de bé li darà
con li poria demanar.
E io us dic que em pens, mon fill car,
que el mal a qui Déus tan bé fa
ten aul intenció haurà
que, si Fortuna el destrenyia,
en tals pecats declinaria
qui el portarien a greu mort.
Alscuns ne són qui es temen fort
de perdre llurs felicitats,
e guarden-se de malvestats
per ço que Déu no els tolgue res;
e si bé lo cor d'aquests és
humil ab mal entendiment,
segueix-se'n un bé, car tement
que no vinguessen a fretura,

lleixen lo mal e no han cura
de fer molts pecats que farien.
Molts ne són qui degollarien
per un florí tot son llinatge,
e donen a tothom damnatge
ab que ells n'hagen algun profit;
e can ells han lo sac farcit
e Déus ha vist que són ben alt,
gita'ls d'aquí; e fan tal salt
que es trenquen lo coll e la cama
e perden quant han, e llur fama
roman per tostemps denigrada.
A molt hom malvat és donada
potestat de la gent punir;
e vós devets-ne presumir
que es fa pels bons exercitar,
e per los malvats condemnar.
Car los sants qui sofrir volgueren
per Déu cruzel mort, no hagueren
corona d'aur aconseguida
si, doncs, hòmens de mala vida
no els haguessen llevats del món.
E quan los malvats punits són
cascuns los pot gitar son llaix,
car justament porten lo faix
que llong temps havien cercat.
Per què, tenits per espatxat
que Déu és jutge sobirà,

e tot quant és fet, ne serà,
al seu voler és subjugat,
lo qual és tan ben ordonat
que no fretura de millor;
e que tothom té gran error,
qui es met en cor de mantenir
que Déus acostum fer ne dir
permetre, voler ni mirar
res que hom puixa imaginar
que sia fait ab desraisó.
Mas humanal opinió
aquests grans juis no pot entendre.
Per què, no us en vullats contendre,
d'ací avant, ab hom vivent;
e, si us plats, crezets fermament
que Déu, qui és bé sobirà,
lo món e ço que format ha
a bona fi ho volc crear.
E si volets considerar
del mal la difinició,
coneixerets que mai no fo
mal en est món, sinó tot bé.
La difinició us diré:
Mal és de bé privació.
Doncs, no hi cal gran provació,
que el mal que hom fa sia res;
car privació res no és,
ne el mal que hom fa, per consegüent.

Per què, he provat clarament
que tostemps és bona Fortuna.
—Senyora, mai persona alguna—
dix ieu—no ho creurà si lo hi dic.
Quant és de mi, bé us certific
que no hi faria questió.
Doncs, major declaració
soplei a vós que me'n donets—.
—Molt amat fill, vós los direts,
a tots cells qui hic volran dubtar,
que Déu l'ha volguda crear
per exercitar o punir,
remunerar o corregir
los bons e els mals, segons llurs mèrits:
los mals punir per llurs demèrits
e els hòmens bons remunerar,
e els hòmens justs exercitar
perquè de si no presumesquen,
e perquè no s'atrevesquen
a mal corregir los injusts.
E tendran-se tots per vençuts,
cells qui el contrari mantenien;
e veuran que res no sabien,
cells qui eren d'opinió
que hom no els demostràs per raisó
bona, lluzent e vertadera,
que Fortuna jamés no era
mala, jats que fos desplasent.

E podets-los dir certament
que Fortuna totstemps està
en la mà de tot hom qui ha
bon seny e raisó natural.
Car cella que jutjarets mal,
si la prenets en paciença,
vos darà clara coneixença
de tots vostres defalliments;
e si en est món sofrits turments.
paradís de lla consegrets.
Mon car fill, pus entès havets
clarament tot ço que us he dit,
de l'enfermetat sóts garit;
per què, tornar-vos-en podets.
E soplei-vos que em perdonets,
car ocupada seré un poc.—

E semblà'm que ab falles de foc
m'hagués hom donat per la cara,
car no em volgra partir encara
de la sua gran excel·lença.
Però, ans de la departença
acompanyà'm fins a la mar,
e féu-me en la barca pujar
ab qu'eu era vengut aquí,
e dix:—Donzelles, donats-li
cascuna un plaisent baisar.—
Ez ieu volguí-m agenollar

ab cor que li besàs les mans;
mas correc-me abraçar abans,
e besà'm fort honestament.
E les altres encontinent
ab cara rient me besaren,
e, burlant, la barca vararen,
partint-se corrent denant mi.
En tal punt, que despuis no vi
elles, ne res que us haja dit;
sinó que em trobé en cell partit
en què fui al començament,
can la mar e el contrari vent
me fazien lo cap rodar.
Ez aprés pauc vau arribar
al lloc on m'era recullit,
can lo vilanàs mal vestit
me traí cautelosament.
E la barca sobtosament,
a penes d'ella fui eixit,
gità denant me tal cruixit
que fo'm semblant tota rompés;
e regiré'm, e no viu res,
ne sabí si tenc bona via.
Mas ans que s'esclarís lo dia,
per ço que no fos mal jutjat
que tan gran maití fos llevat
e que m'anàs deportar sol
(car no és prezat un caragol

qui no hic ha ventositat gran),
torní-me'n ivars passejant
a mon hostal, dins la ciutat
de Barcelona, on fui nat
e morrai, si en sui crezegut.
Ez ab aitant, Déus vos ajut
e us don paradís aprés mort,
car ieu no sai pus ric deport.

ANSELM TURMEDA

COBLES DE LA DIVISIO DEL REGNE DE MALLORCA

Com per alguns honrats mercaders de Mallorques sia estat pregat afectuosament que faés e ordonàs un tractat de a divisió del dit regne, supòs que lo meu enteniment sia grosser e no sobtil en l'art d'atrobar, emperò per dar alguna satisfacció a llurs precs he fetes algunes cobles grosseres en pla català, segons que veurets.

Si em lleví un bon maití,
temps era de primavera,
e vai pendre mon camí
per una estreta sendera;
trescant (?) per cella carrera
fins que eu fui arribat
en un gració[s] prat,
ja lo sol declarat era.

Lo jorn era declarat
e lo sol qui s'espandia
per aquell delitós prat
qui tot de flors se cobria,
en mig del qual aparia
un palau molt alt, murat,
de torres environat;
feites són per maestria.

D'un gran vall és vallejat,
[e] tot de pera picada
és construït e fundat.
Tal obra, ni tan presada
en alguna encontrada
jamai viu, ne tan plasent;
ple era d'aiga lluzent:
paria fos distil·lada.

Muioles e estorions
sobre l'aiga gint saltaven;
anguiles qui, jus lo fons,
barbs hi viu qui pasturaven,
llampreses qui encalçaven
savogues per a xuclar;
aucells viu acabussar
qui vives les se'n portaven.

Davallí de mon cavall,

lleixí'l dins lo prat en destre;
e anant entorn lo vall
per la via, a mà destra,
e sus alt d'una finestra
una donzella parlà;
humilment mi saludà:
—Bé sia vengut lo mestre!—

Tantost que m'hac saludat
eu tan gran remor sentia
del pont, qui es fo acalat.
Veus la porta qui s'obria;
set donzelles en la via
viu tot dret vert mi venir;
segons tot lo meu albir
vestides són a sa guisa:

Totes porten, ab collar
de dues colors partides:
de vermell e d'un blau clar,
llurs testes de flors [cenyides];
de blanxes perles garnides,
[de maragdes e safirs]
ametistes e raubís
e granades gint polides.

Pres del franc acolliment,
la salut denant posada,

ab semblant bell e rient;
era cosa ordonada.
E donaven [aparent]
la una degués parlar
per les altres, e recitar
a mi la llur ambaixada.

—Ai, mestre molt reverent—
dix d'elles la pus jolia—,
lo vostre aveniment
nos ha dada alegria.
Cosa molt cruel seria
que no fóssets meritat;
pus ací sóts arribat,
la nostra amor vostra sia.—

Van mi pendre per la mà;
dins lo palais mi metien.
Veus la porta qui es tancà;
ja lo pont llevat havien.
Donzelles viu qui corrien
solaçant per un jardí;
esvergonyant-se de mi
entre los arbres fugien.

En cell jardí los fruiters
eren de totes maneres:
dàtils, pomers, presseguers,

codonys, albercocs, cireres,
massanes, prunes e peres,
taronges, poncís, llimons,
avellanes e lledons,
raïms moscatells e figueres.

Ab aitant fom aplegats
en una bella verdura.
Fruiters qui afrenellat[s]
eren, per gran espessura;
e feien, contra natura,
cald d'hivern, frescor d'estiu.
De ma vida mai no viu
d'arbres tan gentil clausura.

Sots los arbres són les flors,
qui reflorint florejaven;
gitant llurs flagrants odors,
per l'aire variejaven;
aucellets hi xantaven
llurs [versets] e llurs xançós;
a quintes e a bordós
musicalment biscantaven.

E aquí (?) vérets violers
blaves, grogues e vermelles;
qui se'n pugen pels noguers
roses blanques e vermelles,

e d'altres floretes belles,
e flors de llis e clavells
girofles, safrans novells,
e poms d'amors e murtell[e]s.

Enmig d'ells és la Reial
Fontana, qui cinc flums gita.
Bé és cosa divinal
lo fet de l'aiga condita:
per set canals se congita
[per] lo verger verdejant,
e puis va-se'n retornant
a la font d'on és eixida.

Una sala excel·lent
sus la font edificada;
bé són les colones cent,
sobre l[es] qual[s] és fundada.
Tota quanta és murada
de jaspis verds e vermells;
de marb[r]e los capitells.
Tot és obra florejada.

Les finestres de crestall,
e de banús llurs portelles
fetes per sobtil entall,
d'on remiren les doncelles,
certes, semblant de aicelles

en lo delitós verger
d'aquell gran rei Assuer;
no crei fossen ni tan belles

Per grazons de marbre blanc
nos en pujam a la sala.
No em recorda que ves anc
tan graciosa escala;
e dien que edificà-la
un mestre del rei Artús;
puis morí caent dessús.
Cert, lo món ne pres gran tala.

Lo portal entretallat
de obra molt adonosa;
tot a l'entorn deboixat
d'aur e d'azur de Pistoia.
¡Oh Déu, com és rica joia
les històries qui hi són
de Hèctor e de Jason
e lo fet de la gran Troia!

Les portes són de bresil,
a la morisca obrades,
molt sobtilment esmaltades,
fetes per novell estil.
Donzelles viu ajustades;
tantost van mi saludar,

—Mestre, plàcia-us intrar—
dient, ab les mans plegades.

Entrant, un raig de claror
tota la vista m'hi serra;
lo sol no el gita major,
si mon parer no se n'erra;
que [si] pel braç [no m']aferra
una donzella e'm tenc,
con a sent Paul entervenc,
ja fóra caigut en terra.

Poc a poc, confort prenent
per la vista qui em regia,
gardí e viu clarament
que mai obra tan jolia
al món ésser no poria
ne serà, ne mai no fo,
sinó el temple de Salamó
on lo ver Déus se colia.

Obra de encantament
és, segons la meu creença.
Vestit de llaunes d'argent
és lo mur, de gran valença,
esmaltat per gran prudença;
e tot estoriejat,
dessús en lo traginat,

de fin or, tot de Florença.

A l'entrant, sobre coixins
d'on remiren les donzelles;
d'or e pell són los patins
e llurs calces de brunelles,
e llurs vestedures belles
són de diverses colors;
de violes e de flors
al cap porten garlandelles.

Can més gard e puis remir
més la sala mi plasia.
No ho pot creure qui ho ou dir,
si ell mateix no ho vesia:
aitant de nit com de dia
l'aire vérets clarejar.
En cadira assentar
mi fan, per llur corteria,

prop la cadira reial,
tota ella (?) entretallada,
d'una peça de coral
mestrívolment laborada;
en la qual viu assentada
una dona molt plasent;
segons són capteniment
regina és coronada.

E la seu faç blanxa, plasent,
graciosa per natura
era; lo seu vestiment,
de fina seda escura.
En la sua gardadura
demostrà gran marriment,
e sospirant e planyent
dix:—Eu sui en gran pressura.—

Espès e molt sovent
per plorar los ulls se torca.
—¿Qui sóts vós, dona plasent
a qui el cor se desconorta?—
—Vei enveja qui aporta
mos fills e perdició.
Si volets saber qui só,
són la Illa de Mallorca.

Jo són aquella ciutat
que plorava Jeremias:
sola, plena de poblat,
vídua per senyoria.
E io qui pendre solia
grans traüts, e demanar,
covéʼls-me ara pagar;
si no, fan mi vilania.

Mos fills desobedients

als estranys m'han subjugada.
Per los llurs mals regiments
concòrdia han gitada,
e fortment l'han avilada
del regne, ab deshonor;
e sa germana amor
ab trompes l'han bandejada.

Rancor e impietat,
les quals eren bandejades,
enveja ha tant tractat
que en la illa són tornades;
totes tres són més preades
e regeixen l'estament,
e per major honrament
en tot fet són demanades.

Déus beneit omnipotent
ordonà que fos regina;
féu-me cap de molta gent,
e de valor fui garnida.
E ara, pobre, mesquina,
a tothom só en desalt.
De ma glòria sus alt
caiguda sui en sentina.

No em sé per quina raó
los meus fills m'han avorrida,

ne per què divisió
entre ells és establida.
Si ma gent era unida
viurien segurament.
Lloar me puix a la gent
que de tots béns són fornida.

De tots béns en general
io fui tostemps abundada;
ha sabor especial
de tota fruita en mi nada;
e la carn qui és portada
de fora altre regnat,
pus en mi han pasturat
torna con si fos nostrada.

En mi gran abundament
de peix ha tota vegada;
d'oli, llegums e forment
covinentment só bastada;
de nobles vinyes ornada,
raïms moscatells e parrells;
de viles e de castells
molt honradament dotada.

En mi nobles cavallers
se són trobats tota via,
burgeses e mercaders

faents grans mercaderi[a]
en Flandes e en Suria,
en terra del genovès,
en Pisa, qui prop nos és,
e en tota Berberia.

Los meus valents mariners
per tot lo món se nomenen,
savis, trempats e lleugers:
per llur art al món floregen;
dels navilis qui naveguen,
són patrons e gardians,
. . . .
e naus estranyes endrecen.

De molt honrat menestral
io són bé acompanyada;
la llur obra fan lleial,
sobtilment e gint obrada.
Per tot lo món és portada;
e per ço con és plasent,
ab gentil laborament,
pels mercaders és comprada.

Mos pageses, ab falcons
a cavall van a la caça;
ab filats e ab furons
cascú son delit percaça.

E passen llur vida grassa,
així con los ciutadans;
no direts fossen vilans.
Llur fet dir seria massa.

Primer lo espiritual
estament comptar devia.
Tant és ma dolor coral
que exoblidat l'havia.
Mout llonga cosa seria
voler-lo tot declarar.
Plaia-us, donques, escoltar
llur summa per corteria.

Per l'orde dels framenors
fui e seré molt honrada;
molts mestres e grans doctors
ha en mi tota vegada.
¡O Déu, con fui exalçada
con pres lo noble capell
mestre Nicolau Rossell!
Al món per ell són presada.

Fra P. March, Fra Corretger,
grans mestres en Teologia;
vull-vos dir del llur afer:
Si vui lo món se perdia
Natural Filosofia,

de llur cap ells la trauran,
e lo test declararan
de la gran Geometria.

¿E aquell gran general
del Carme, [que] en mi floria?
La carrera divinal,
menyspreant lo món, seguia;
de tot ço que ell havia
lo monestir feia fer,
mestre Joan Ballester.
Font era de Teologia.

Per molt valent framenor
pel món són anomenada;
en ells regna la valor
del preicar tota vegada.
Lla on no em són atrobada,
per viles e per castells
mestre Joan de Fornells,
arquebisbe, m'ha honrada.

Aprés ve lo confessor
de l'excellent rei don Pere,
Fra P. Cima, gran doctor
qui seguia la bandera
de sent Francesc vertadera.
D'aquell meu noble bisbat

senyor era e prelat.
De honestat fo carrera.

De sciència la flor
en mi florint refloria,
era hom de gran valor
e mestre en Teologia;
e io creu que son nom sia
frare Nicolau Martí.
Gran honor per ell rebí
en lo temps que ell vivia.

Encara corre la font,
gran flum gitant de sciença;
de nós a Déu és fet pont,
hom és de gran consciença;
per la sua gran prudença
io l'acompar a sent Paul.
Est és mestre Nicolau
Sacosta, qui molt m'agença.

En mi vui lo segon
Moïsès porta les taules
de saber dolç e pregon,
mostra-ho bé en ses paraules;
dels grans poetes les faules
retorna a bons castics;
grans hòmens, pobres e rics,

tots menjaren a les taules

de aquell convit graciós,
del berret quan féu la festa.
En son preicar delitós
en bé la gent amonesta;
dels scients ell és la [t]esta.
par un altre Salamó,
mestre Joan Xemenó,
seguint la via honesta.

Mestre P. March, framenor,
(bell parlar ab gran loqüença)
la gent gita de error
parlant-los ab gran sciença;
entre els scients molt m'agença,
car lloada per la gent,
de llevant e de ponent,
són, per la sua prudença.

¿E aquell doctor famós,
frare Antoni Sentoliva?
Vertader religiós,
dels delits del món [se priva].
[Pels pobles on ell arriba]
a preicar lo manament
de Déu, a tota la gent
lo mal, tant com pot, esquiva.

Dos n'hi ha que lo berret
pel saber portar mereixen:
Fra Bonaquist e Fra Poncet.
Molts d'altres, que ells segueixen,
frares pocs que tot jorn creixen
en l'orde dels framenors;
con Sent Francesc gloriós,
servint a Déu lo món lleixen.

En mi honrats monges ha
dins la reial abadia.
¡E de quant noble capellà
són ornada vui en dia!
¿De la Mercè què us diria,
ensems ab la Trinitat?
Molt catiu han rescatat
e gitat de Berberia.

E doncs, ¿què és esta deshonor,
que en mi tal divís haja
on tant mestre e doctor
ha son natural estatge?
—Senyora, son avantatge
cascun d'ells cerca per si;
va dient a son vesí:
"Jo no són de ton llinatge."—

—Frare Anselm, o fill car!

O de les tres lletres mestre!
Lo morisc vos és tot clar
e en l'hebraic sóts molt destre
¿E què atrobats en lletra
que en sia ocasió,
d'aquesta divisió
e de aquest meu gran sinestre?

—Senyora, antigament,
ans que fóssets crestiana,
havia gran uniment
en la vostra gent pagana,
en tot lloc feien ufana
de la llur dilecció.
Mai no fo tal unió,
de migjorn a tramuntana.

Vostre poble, poc e gran,
molta amor se portaven;
que si u d'ells rebia dan
los altres li ajudaven;
tan coralment se aimaven
que, tots ajustats en u,
per mantenir bé comú
a llur rei se rebel·laven.

Açò, doncs, veent lo rei,
un conseller ell tenia,

demanà-li quin remei
en açò pendre poria;
e ell, qui bé s'entenia,
dix que llur dilecció
pot tornar divisió
per cors de astronomia.

Lo rei moro, de present
va-li fer gran prometença:
"Si poràs fer de ma gent
alguna gran departença,
per tot cert e sens fallença
de mi rebràs gran honor,
si la llur coral amor
pots tornar en malvolença."

Aprés vint jorns, un gran matí
(dia era de dissabte),
ell la hora elegí
de Saturnus, que és molt apta,
e és per donar recapte
a aquell propòsit seu;
primer, sacrifici féu
de un cà o d'una gata.

Quatre images de plom
féu fer així figurades.
A semblança eren d'hom,

mout sobtilment empremtades;
semblants de cans e de gates
han les cares verament.
En tan mal costil·lament
foren fetes e obrades.

Can la lluna, del seu llum
aminvant, creix per son nombre,
ell ordonà un perfum
sots un arbre, en la ombra.
De semença de cogombre,
ungles d'hom, sang mestrual,
paparres, fulles d'orval,
primer tot lo lloc escombra.

Pus lo lloc fo escombrat,
les images ell [posava];
e, estant ajonollat,
del perfum les perfumava;
per la esquena [les] soldava
perquè el fet hagués vigor;
en drap de negra color
les dites embolicava.

Quan lo fet fo acabat,
denant lo rei ell disia:
"Senyor, ço que m'has manat
he complit vui en est dia.

A tu clara cosa sia
que la llur gran unió
tornarà divisió
per aquesta obra mia.

De la illa en mig lloc
dues d'elles amagava,
e tornant a cap d'un poc
al dit rei que el demanava,
per la sua llei jurava
del poble no hauria pau
si al mig del seu palau
les altres ell soterrava.

Tantost lo rei soterrar
celles imatges faïa,
e aprés féu escapçar
cell qui açò fet havia;
al conseller el prenia,
e mès-lo dins en presó
en [la] qual, mesquí, mort fo
donant-se malenconia.

Despuis del dia ençà
cascun son par abandona;
la u a l'altre tot mal fa,
e li tracta, e li ordona.
E lo llur rei de corona,

havent son poble partit,
valentment fó desconfit
pel comte de Barcelona.

Est aital encantament
qui és en vós vui en dia,
fa divís en vostra gent.
E si us plai saber la via,
a vós certa cosa sia
que los cossos sobirans
sobre los nostres jussans
han influent senyoria.

Així con és tirat
lo ferre per caramida,
dispon-lo a mal son grat
(de tal valor és garnida),
en així per semblant mida
los cossos celestials
disponen los terrenals
en aquesta present vida.

Ja sabets que el pacient
agreujat per malaltia,
can ve que en lo girament
la lluna pren la seu' via
pijorant va d'aquell dia
fins que el quart és reformat;

pus flac troba son estat
que d'abans fer no solia.

Donques, sapiats per ver
que les esteles formades
sobre nós han llur poder;
per ço veurets a vegades
persones de gran sang nades
venir a vil estament,
e a molt gran honrament
muntar celles menyspreades.

Per elles és pobretat,
riquea e senyoria,
malaltia e sanitat;
Fortuna així l[e]s guia.
Mes vostra creença sia
que açò fan ab voluntat
d'aquell ver Déu increat
qui tot quant és al món guia.

Devem creure fermament
que Déus creà la natura,
e sota son manament
jau cascuna creatura.
E vostre poble, qui factura
és [de] Déu omnipotent,
vulla'l pregar humilment

llur divís torn amor pura.

. . . . . se'n tornaran
de bon cor tota vegada.
Les images no els mouran,
[e] la obra encantada
tost serà desencantada;
e la llur divisió
tornarà gran unió
e caritat ordonada.

—Frare Anselm, vós m'havets dat
confort a la dolor mia.
Prec-vos no us venga desgrat
a la vostra corteria
anar per missatgeria
al meu poble desolat
de aquella pobre ciutat
qui noble ésser solia.

Vullats-los amonestar
que amor entre ells haja.
L'enveja, del popular
e dels grans defora vaja;
e cell qui és de gran paratge
port al pobre gran amor,
no faent mai deshonor
a null hom de son llinatge.

Encara, certes, esper
en lo món ésser lloada,
si mos fills volien fer
entre ells pau ordonada;
més que més esta vegada
[que] aquell rei molt excel·lent,
honor de tot lo covent,
Don Martí, m'ha esposada.

Fins ací io em puisc lloar
de la sua senyoria.
No crei al món n'haja par;
dretura és la seu via.
Segurament vui en dia
viu son poble verament,
si no fos l'espordiment
dels moros de Berberia.

Prec-vos, con pus prestament
que porets, haja resposta.
Ja sabets que el parlament
cortès molt val e poc costa;
e si algun se desacosta
e no us vullen escoltar,
no lleixets vostre parlar,
jaquits-los fer a llur posta.

Bé e mills sabets parlar

vós que eu dir no sabria.
Prec-vos no us vullats tardar;
fets en nom de Déu la via.
Saludant-los de part mia,
deïts-los que enyorament
hai, cert, del bon estament
en lo qual ésser solia.

—Senyora, de bona ment
vostres precs obeïria,
si venir segurament
del vostre poble poria.
L'anar molt lleu me seria,
mes fa'm por que, al tornar,
ells no es volguessen pagar
de mi, si res los devia.

—Frare Anselm, pensar podets
que io en res no volria
vostre dan; e bé sabets
qui va per missatgeria
és-li feta corteria
per cell a qui és tramès.
Jo no em pens mos fills per res
a vós fessen vilania;

que és usança general
en lo món acostumada,

que missatger no pren mal
dins alguna encontrada.
Molt estic meravellada
con vós, qui sóts tan valent,
vos metats espordiment
en lo cor, esta vegada.

—Senyora, antigament
lo falcó féu companyia
en lo gall estretament;
e, anant per la llur via,
lo falcó fort reprenia
lo gall de deslleialtat;
clarament li ha parlat
que ell poca fe havia.

"Certes, io no en só nodrit
ab l'hom, ans era salvatge.
Fui pres per un hom ardit,
caçador, en lo boscatge;
e mon senyor qui és de paratge,
pus que son pa he menjat,
tenc-li bona lleialtat
senes fer son homenatge.

Açò és clar a la gent,
que com io són clar (?) en l'aire
pusc fugir molt francament

e tornar en mon repaire;
e, can oig cridar e braire
mon senyor, de mantinent
en son puny torn lleialment:
tració no li vull faire.

E vós, qui en l'hom ensems
vos sóts nodrit tota via,
menjant e bevent tostemps
havets fins en aquest dia,
si ara pendre-us volia
fugiríets, de present.
Fort me par gran traïment,
de bé retre vilania."

"Falcó, vós me fets contrast
de la deslleialtat mia.
Si vós vèiets vui en l'ast
dos falcons, en aquest dia,
io crei per santa Maria
que can iríets caçar
lleixaríets l'hom cridar
e faríets vostra via.

Donques, bé deig io fugir,
qui set companyons havia,
denant los me viu rostir;
d'on haguí malenconia

dins mon cor, e vui en dia
desplaser e gran dolor:
més am morir confessor
que màrtir. A vós cert sia."

Senyora, lo dit falcó
de l'hom pot haver fiança;
mes lo gall ha gran raó
que d'ell haja gran dubta[nça],
perquè a redona dansa
veu ballar sos companyons,
tot esquiu, a regirons.
Per cert mai no s'amansa.

Així me'n pren con al gall,
qui, per por, de l'hom s'estriga,
despuis que aprés lo vall,
a la porta plegadissa,
al costat d'una bardissa
viu mon companyó cremar;
un altre en viu socarrar
dins aquell any en Evissa.

Si io he por del morir (?)
no m'ho tingats en follia.
Jesús se'n volc escondir;
segons hom féu pregaria:
["Que encara tostemps sia]

l'esperit aparellat
per a fer ta voluntat,
la carn ha gran malaltia".

—Frare Anselm, no us vull forçar
de fer la missatgeria.
Carament vos vull pregar
que per vostra corteria
una lletra feta sia
per vós a la mia gent,
donant-los ensenyament
que entre ells amor sia.

—Açò faré volenter,
senyora mia honrada.—
Tantost tinta e paper,
e ploma molt [ben] trempada
denant mi fo aportada;
per complir son manament
esta lletra verament
així fo per mi dictada:

"Saluts e bones amors
als fills de la gran regina
plena de moltes dolors,
Mallorques, la pelegrina.
De la escriptura divina
vos vull dar ensenyament.

Prenits, doncs, pacientment
de castics ma disciplina.

Tot primer, faç assaber
que tots sóts fills d'una maire.
Bé deuríets, doncs, voler,
cascun, gran bé a son fraire.
Aristòtil ho declara
dient en conclusió:
"cap de generació
la terra és, con lo pare."

Déus lo Pare, per amor
e per gran bé que ens volia,
adobar volent la error
que Adam feta havia,
son Fill tramès en la via
en semblança humanal.
Con Ell fos tot immortal,
per nós morir lo jaquia.

Déus beneit tot poderós
tal pietat ha mostrada
per ço que gitem de nós
enveja, car és malvada,
e caritat ordonada
git fora divisió.
Amor e dilecció

entre nós sia trobada.

E si per amor serets units,
enemics no us poran moure;
si per oi serets partits,
vendran-vos los ossos ròure;
trauran-vos fora del foure
dels vostres béns temporals;
rebrets hontes e grans mals,
que sol no us gosarets moure.

Un eximpli us en vull dar:
tres llances ensems lligades
a tard se ponan trencar
mentre sien ajustades,
e si són deseparades
rompran-se lleugerament;
mentre hi haja uniment
jamai no seran trencades.

Aquell sobiran doctor
Jesucrist, fill de Maria,
dix vendria en error
tot regne qui divís sia;
e la una casa cauria
sobre l'altra, verament.
Sant Lluc posa clarament
tota aquesta profecia.

En los llibres dels passats
e les històires antigues,
veurets que les malvestats
que pel món se són seguides,
enveja les ha [cenyides]
de son cinyell, verament.
Les gents, al començament,
per divís foren partides.

Per divís morí Abel,
fill de nostre primer pare;
la gran torre de Babel
per divís se desempara;
per divís morí encara
Rebeca, al partorir:
Jacob volia eixir
ans que Esaú, son frare.

En aprés, can s'eren grans,
entre ells gran divís havia;
jatsia fossen germans,
l'u l'altre matar volia.
Jacob, qui açò sentia,
a son frare féu present:
bèsties, camells, argent;
e a ell se sotsmetia.

Per gran divís fo gitat

Josep dins en la cisterna;
hoc encara, subjugat
e venut a gent esterna.
Con ell fos clara llanterna
de vera virginitat,
Déus li donà dignitat
sobre la casa paterna.

E, lo poble d'Israel,
caminant per la foresta,
plovia'ls manna del cel,
dolça e no pas agresta;
per divís donant tempesta,
a Moisès van cridar
que els donàs carn a menjar,
car desig han de fer festa.

Moisès, açò veent,
a Déu ne féu pregaria;
tantost gatlles gità el vent
que la terra se'n cobria.
Lo poble d'elles prenia;
e con se'n fo sadollat,
mès-se en ells mortaldat:
pel divís ell los punia.

Per divís lo gran Datan
ab Moisès contrastava,

de què li seguí gran dan:
dins la tenda on estava
ab sa gent se solaçava,
e la terra va's obrir
en abís los va cobrir,
que sol un no n'escapava.

Per divís lo rei Daviu
de Israel eixia.
Lo Llibre dels Reis ho diu,
que a peu descalç fugia;
per son fill, qui el perseguia,
la ciutat desemparà,
e can Absalon intrà
. . . . . per sí prenia.

De Roma la gran ciutat
tenia en senyoria
tot lo món, per unitat
que en son poble havia;
. . . .
per la gran divisió,
con lo noble Scipió
la Cartaina destruïa.

De Gènova la ciutat,
llur fet està en balança;
car no hi ha humanitat,

ha'ls preses lo rei de França.
Bé és torbada llur dansa;
e dic-vos que llur estat
mai no el veuran adobat
sinó per punta de llança.

E Sardenya pel divís
a son rei la porta tanca;
açò fa lo circumcís
Òria la Malabranca.
Per divís lo món s'estanca
de güelfos e gebelins.
En Nàpols, fora e dins
rosa vermella e blanca.

Voler ultra açò parlar
cosa molt llonga seria.
Frares meus, io us vull pregar
en vosaltres amor sia,
bon voler, e corteria;
e sia exoblidat
tot lo mal qui és passat.
Fets açò per amor mia.

Ja sabets que el bon Jesús,
en la nit que Ell naixia,
feia als àngels, lla sus,
cridar: "Pau e corteria".

Al món venir no volia
mentre hi hac divisió;
amor e dilecció
al bon Senyor li plasia.

Per lo món anant preicant,
bona pau denunciava;
supèrbia esquivant,
als humils se acostava.
Los apòstols heretava
quan venc que féu testament;
no els jaquí or ni argent,
bona amor los lleixava.

Doncs, lo eximpli del Senyor
prengam tots esta vegada,
e la antiga error
defora sia gitada.
Si en son lloc és posada
la vera amor e la pau,
qui de les virtuts és clau,
serà cosa molt lloada.

Pels grossos és gran raó
que l'estament regit sia.
Sapiats que Salamó,
en lo temps que ell regia,
als llocs de sa senyoria

ordonà que los majors
haguessen sobre els menors
llur poixança e batllia.

Aristòtil diu [molt] clar:
"Estament qui regit sia
per lo menut popular
vendrà a gran vilania."
E per ço ell reprenia
dels comuns lo regiment.
dient que molt excel·lent
és cell qui pels grans s'avia (?).

Los grossos que han a tractar
la gent qui els és comanada,
no la vullen carregar
tant, que cage la somada.
Per ells sia comportada
la llur possibilitat.
Això faent, l'amistat
entre ells haurà durada.

Jo prec l'alta deïtat
qui el món féu per [sa semblança],
que en vosaltres caritat
meta, e gran amistança.
E la Verge d'alegrança
pregarem que en prec son Fill;

e per un novell estil
xantar li n'he una dansa:

"¡O Verge molt excellent
qui del vostre Fill sóts filla!
Tot lo llur mal pensament
refrenats ab vostra brilla,
enveja, qui entre ells grilla,
vullats lleu foragitar,
e lo vostre Fill pregar
per Mallorques, vostra illa.

De bon cor e honradament (?)
ells tostemps vos han amada;
la Seu noble, excellent,
per Vós l'han edificada;
Vós sóts la llur advocada
per la terra e per la mar.
No ens vullats desemparar,
o Verge glorificada!"

Escrita dins lo palau,
mil tres cents vuit e noranta.
D'on suplic la rei de pau
que ens abric en la seu manta.
Jesús qui la mort escampa
ab sa gràcia de ça,

aprés paradís de lla,
nos dó, ab sa Maire santa.

Deo gratias

LLIBRE
DE BONS AMONESTAMENTS

En nom de Jesucrist tota via, qui ens vulla guiar ab sa mare la Verge Maria. Llibre compost en Tunis per Frare Anselm Turmeda, en altra manera apellat Abdallà, de alguns bons ensenyaments, ja que ell mal los haja seguits; emperò pensa'n haver algun mèrit, de divulgar-los a la gent qui el llegirà. Prec Déu per ell, que el lleix bé finar un son cor desige.

En nom de Déu omnipotent
vull començar mon parlament.
Qui apendre vol bon nodriment
    aquest seguesca.
Primer, pus sies batejat,
creuràs que en la divinitat
és ésser en trinitat
    de les persones,

e que Jesús, fill de Déu viu,
és Déu e fill de Daviu;
açò és ver, e així ho diu
la Santa Escriptura.
Dels altres articles, fill meu,
creuràs ço que la Esgleia creu;
e si no hi basta lo seny teu,
la fe t'hi basta.
Tu, llegidor qui llegiràs
lo meu llibre, si hi veuràs
algun bon dit, aquest pendràs,
e l'altre lleixa.
En nom de Déu deus començar
totes les obres que vols far.
Entre les gents, lo poc parlar
és saviesa.
Lo cap del seny, oh tu, fill meu,
sia en amar e servir Déu;
la mort no hages en menyspreu,
car no saps l'hora.
Fill, vulles usar lleialtat;
e can pots entén en bondat;
ama la honor de ta ciutat
e de ta terra.
Segons l'entrada fé lo despès,
e no consums lo teu arnès;
a l'almoina sies cortès,
tot ab mesura.

Cerca la pau e no guerra,
car talla més que no serra;
qui la usa no es desaferra
que mal no n'haja.
Fill meu, sies obedient;
no faces despler a la gent,
e pren per bon ensenyament
lo bon respondre.
E mai per malenconia
no vulles dir vilania.
Malparlar no és cortesia
ne bona usança.
Fill, bon consell te vull dar:
jamai no vulles ahontar
muller d'altre, ne difamar,
car és follia.
De àvol fembra amistança
no prengues, car tost es cansa,
e mai la llur privadança
no umple bossa.
Si est estaca soferràs,
e si est maça feriràs;
e tot açò, fill meu, faràs
ab consciença.
Lleixa de nit llonga via,
pren ab temps alberguería.
De mals hòmens no hages paria
ne coneixença.

Usar no vulles ab traidor,
ne contrastar a ton major;
té lleialtat a ton senyor
mentre viu sies.
De creure no sies lleuger,
ni dormiràs can has a fer,
ne mai retengues esparver
qui no port caça.
Temps de repòs, temps de obrar...
Can hauràs temps no el lleixs anar;
hom pereós mai avançar
no crei que puixa.
Ab lladres no vulles usar,
ni res d'ells no vulles comprar;
mal ne pories conquistar
e alta força.
Escolta, fill, ço que io et dic:
can hauràs guanyat bon amic
guarda'l bé, e de l'enemic
tostemps te garda.
Si ab negú vols contrastar
pensaràs ço que vols parlar;
car paraula no pot tornar,
pus que és dita.
De ço que has sies content,
e no cobeigs ço de la gent:
diners, muller ni vestiment
de ton proïsme.

Si vols que diguen bé de tu,
no parles mal de negú,
e vulles oir en dejú
la santa missa.
De poca brossa, certament,
se fa gran foc e molt ardent;
així de un mal parlament
ixen grans bregues.
Parla al pobre ab amor
e no li faces deshonor
car Jesucrist Nostre Senyor
per nós fo pobre.
Qui bé està mai no es moga;
qui cerca lo mal tost lo troba;
lleixar via vella per nova
és modorria
A tota gent sies humil,
no tant que te'n tinguen per vil;
no lleixs consell de hom sotil,
a les vegades.
Sovent veu hom lo sofirent
per la humilitat vencent;
[e] lo altiu se va perdent,
qui massa es prea.
E si segur viure volràs
lo teu secret amagaràs,
si no, seràs, de qui el diràs,
catiu, debades.

Si est tramès per missatge,
lleialment fé lo viatge;
e no tremuts [mai] ton coratge
per la moneda.
Si no seràs bon raonador
jamai sies gran parlador;
e si de nits sent[rà]s remor,
garda't no hi vages.
De tot ço que hauràs a far
primer te vulles consellar;
de dos camins vulles cercar
la millor via.
Açò que Déus vol ordonar
no ho vulles tu per sorts cercar,
mas vulles-lo regraciar
de ço que et dóna.
No vulles jurar falsament
ne per diners fer traïment;
no et fius massa de vestiment
qui burell sia.
A la esgleia vulles anar
per Déu e los sants aorar,
e si oges preïcar
tantost t'asenta
Ço que oïràs dir faràs,
e ço que ells fan esquivaràs:
d'aicells ho dic qui lo cap ras,
porten, e barba.

Si has filla a maridar
e hauràs què li puixes dar,
da-li marit; a no tardar
    vage defora.
No vulles ton argent gastar
per ta filla a maridar,
que per ella exalçar
    tu en fosses pobre.
Les coses en llur estasó:
per guerra se desfà maisó;
no bates muller sens raó,
    car a Déu pesa.
Encara, fill, te vull pregar
a tort no la vulles reptar;
puta la faries tornar,
    com desperada.
Fembra és aparellada
a fer la cosa vedada,
més que més can és irada
    e res no guarda.
En puta no et vulles fiar
ni amor li vulles mostrar;
si est consell vols escoltar
    bé seràs savi.
Fembra enganà Salamó,
Adam, Daviu e Samsó.
¡Oh fill, si Déus te perdó,
    no et fius en ella!

La fembra és cap de pecat,
vaixell del diable malvat
e gitament del sant regnat,
    diu Origenes.
Temps de vendre, temps de comprar,
temps de fugir, temps d'encalçar...
Savi és l'hom qui pot trempar
    la sua ira.
L'hom fa cosa quan és irat,
pus se'n pinet quan és tornat
en lo seu seny, e, reposat,
    li par mal feta.
Lo dolç parlar creix los amics;
e llegotar fa enemics:
fé tu que los pobres e els rics
    amics te sien.
Lo parlar no és sinó vent;
per ço, fill meu, té bé a ment,
can vols contrastar ab la gent,
    no els gits en popa.
Los jocs honests tu usaràs;
de jocs de dau te guardaràs.
Jamai bon manto portaràs
    mentre el seguesques.
Membre't fill, que hages cura
de beure lo vi ab mesura,
car lo secret mai no dura,
    on lo vi regna.

Més val pa eixut ab amor
que no gallines ab remor.
"A tos parents faràs honor",
 ço diu lo Savi.
Si tu est pobre e hauràs
molts fills, a tots heretaràs
alguna art, los mostraràs
 passar llur vida.
Castiga'ls dementre són pocs,
e llunyar-los has de mals jocs;
creixeran certs e no badocs,
 sens gran despesa.
Si l'arbre gran vinclar volràs,
ans que no els vincles trencar l'has;
del poc, faràs ço que et volràs.
 Vet bon eximpli.
Qui en est món va simplement,
certes va fiançosament.
Déus ha l'hom en avorriment,
 de dues cares.
Qui bé farà bé trobarà,
qui mal farà semblant haurà;
cascun son faix aportarà
 en l'altre segle.
De tot ton cor Déus amaràs.
Si sos manaments servaràs,
a ton proïsme no faràs
 algun damnatge.

Honra ton pare tant com pots;
da-li del teu si n'haurà ops;
e semblant, per complir tos vots,
fé a ta mare.
Si vols viure llongament,
seràs-los obedient;
no els isques mai de manament
pus que just sia.
Si a mal hom t'acostaràs,
si farà mal, tu el compraràs.
En vil arbre no atrobaràs
fruit qui bo sia.
Per tu no sia menyspreat
contret, mànxol ni afollat;
mas lloa Déus qui t'ha gardat
de semblant cosa.
Vulles tostemps dir veritat
de ço que seràs demanat;
mas en cas de necessitat
pots dir falsia.
Vulles pendre un bos castic:
no faces brega ab hom ric
si tu est pobre e menic;
lo plet perdries.
Diners de tort fan veritat,
e de jutge fan advocat;
savi fan tornar l'hom orat,
pus que d'ells haja.

Diners fan bé, diners fan mal,
diners fan l'home infernal
e fan-lo sant celestial,
segons que els usa.
Diners fan bregues e remors,
e vituperis e honors,
e fan cantar preïcadors:
Beati quorum.
Diners alegren los infants
e fan cantar los capellans
e los frares carmelitans
a les grans festes.
Diners, magres fan tornar gords,
e tornen lledesmes los bords.
Si diràs "jas" a hòmens sords,
tantost se giren.
Diners tornen los malalts sans;
moros, jueus e crestians,
lleixant a Déu e tots los sants,
diners adoren.
Diners fan vui al món lo joc,
e fan honor a molt badoc;
a qui diu "no" fan-li dir "hoc".
Vejats miracle!
Diners, doncs, vulles aplegar.
Si els pots haver no els lleixs anar;
si molts n'hauràs poràs tornar
papa de Roma.

Si vols haver bé e no dan
per advocat té sent "jo ha'n".
Totes coses per ell se fan,
en esta vida.
Tant cant pots vulles esquivar
de mal just diners aplegar,
car tos hereus mai alegrar
no se'n porien.
Si de mal bé vendrà l'anyell,
cert, mal profit farà la pell:
garda't d'anar a Mongibell
tot nu, sens bragues.
Fill meu, mantén la castedat;
pus dels seus vots te est lligat,
si tenir pots virginitat
ja més valria.
De mal d'altre no hages pler,
car diu lo savi, e és ver:
"moltes veus lo vaixell sencer
se fen e es trenca".
A cascun daràs lo dret seu
segons que diu lo Fill de Déu:
"Aital mesura con fareu
vos serà feta".
De amic reconciliat,
de vent que entre per forat,
e cell qui va simple con a gat:
d'aquests te garda.

De ço que t'ha comanat Déu
faràs-ne part al pobre seu,
a framenors e a romeu,
    quan te demanen.
Si no són justs, a qui tu das,
és just per qui tu ho donaràs;
tu gran mèrit conquistaràs,
    e ells gran pena.
Si tu est ric e has molts béns
no et vulles fiar del bon temps.
Tinent mesura, estreny les dents
    can vols despendre.
No mengs gallines ne capó,
menja llegums e algun peixó;
a les festes carn de moltó
    ton menjar sia.
Si has fretura e gran dan,
si has pèrdua e no guany,
recorda't que bé e afany,
    tot se tremuda.
Aprés fortuna bell temps fa,
aprés gran núvol bell sol fa;
can hom se pensa que plourà
    lo sol trespunta.
Tenir te vulles per pagat
de ço que Déus t'haurà donat;
e no et tingues per desperat.
    si has pobresa.

Garda't qui ha menys que tu
e no hauràs despler negú.
De ço que Déus dóna a cascú
pagat se tinga.
A qui et fa mal perdonaràs;
jamai mal per mal no retràs.
Qui malparla de tu detràs
par que por haja.
En tos fets no et vulles cuitar;
poria-te'n seguir pesar.
Pren-hi acord, e consellar
de tot te vulles.
Pa alís fa mal ventrell.
Açò és eiximpli de bon consell:
no deu hom res obrar per ell
fins llevat sia.
Estar en pau és bell solaç;
del poc que has content seràs.
Si tot ho vols tot ho perdràs,
romandràs safi.
No gards a qui servei faràs,
mas garda a qui desplauràs;
servir te porà en son cas,
segons ta obra.
Per molt que faces gran pecat
no et tingues mai per desperat:
Nostre Senyor ha pietat,
de l'hom qui peca.

Qui lo seu pecat plorarà,
Déu beneit li perdonarà
tantost, e no s'hi tardarà,
diu lo Profeta.
No el vulles en tu amagar;
ve-te'n tantost a confessar.
La penitència vulles far
qui et serà donada.
No hages por quan te morràs,
car la Verge atrobaràs;
denant son Fill la gardaràs
ajonollada.
Denant lo Pare poderós
veuràs lo Fill pregar per nós,
mostrant-li l'afany que hac per nós,
e la llançada.
E la Verge qui l'alletà
les mamelles li mostrarà;
per nosaltres lo pregarà.
Sent Bernat ho conta.
Ja per açò no et deus fiar.
De bé en mills vulles obrar;
car Déus és just e volrà far
la dreturança.
Fill meu, tot ço que t'he dit
vulles-ho metre en escrit;
e garda't bé no t'exoblit
la mia doctrina.

Si açò que eu te dic faràs,
gran profit ne conseguiràs;
denant un rei parlar poràs
moltes figures.
Aquest llibret io t'he dictat
per ço que, si est demanat
d'algun fet, sies informat
de la resposta.
E no l'he dictat en llatí
per ço que el vell e lo fadrí,
lo estranger e lo cosí
entendre el puixen.
Llegidor, prec-te humilment,
si hi trobes negun falliment,
que per tu ivarçosament
esmenat sia.
E si volets saber mon nom:
Frare Anselm me deia hom,
e Turmeda, per sobrenom,
m'hi ajustaven.
Açò fo fet al mes d'abril,
temps de primavera gentil;
noranta vuit tres cents e mil,
llavors corríem.
E io prec Déu omnipotent,
qui creà lo món de nient,
que lo nostre habitament
en lo cel sia.

Amén.

NOTES

Pàgina 17, ratlla 9. — Respecte a aquesta dama, de la noble família dels Guimerà, no tenim cap notícia concreta.

Pàg. 52, r. 12. — Mossèn Bernat Margarit, complicat en l'afer de què era acusat En Metge (Vegeu L. Nicolau d'Olwer, *La Publicitat,* 3 novembre 1925).

Pàg. 53, r. 16. — Sembla que es tracta d'un *físic* — o millor d'un *curandero* — natural de Martorell (Veg. Roca, *Joan I i les supersticions,* 25, i Olivar, *Un nou manuscrit de Bernat Metge.* (*Butll. de la Bibl. de Cat.,* VI (1925), 370, nota I).

Pàg. 54, r. 20. — Sobre En Ganet, Mestre Bernat Oriol i Mestre Germà, tots metges, veg. Olivar, *loc. cit.,* 370, nota II. Mtre. Bernat Oriol (mort a Barcelona, setembre 1400), fou un dels metges més famosos de la cort catalana; intervingué també en la medicació d'Enric III, el *Doliente,* de Castella.

Pàg. 56, r. 18. — El ms. dóna *tot sol.*

Pàg. 59, r. 21. — *dariets desijar,* en ms. núm. 8 de la Bibl. de Cat., únic en aquest passatge.

Pàg. 64, r. 1 a pàg. 67, r. 18. — *Cf.* Alain de Lille, *Anticlaudianus,* llib. VII, cap. VIII, v. 9 a c. IX, v. 23; i *Roman de la Rose,* v. 6657-814.

Pàg. 68, r, 27 a pàg. 70, r. 18. — La descripció de la figura al·legòrica de la Fortuna, en totes les

obres medievals d'aquest caràcter prové, més o menys directament, de Boeci. Ací assenyalaríem com a font molt probable la descripció de l'*Anticlaudianus* (lib. VIII, cap. III, v. 31-57). Cf., també, Simund de Freine, *Roman de Philosophie,* v. 291-296, i Gervais de Bus, *Roman de Fauvel,* v. 1905-52.

Pàg. 72, r. 16 a pàg. 73, r. 11. — Cf. *Roman de la Rose,* v. 5560-611.

Pàg. 72, r. 28 a pàg. 73, r. 2. — Cf. Simund de Freine, *R. de Phil.,* v. 88-95:

Ja fet semblant d'estre mere;
a la primur del sen dune
e ses jueus abandune.
A la fin de ceus k'ele eime
tout e prent e les esseime;
si remeint plus freit ke lastre
e de mere est fet marastre.

Pàg. 76, r. 19. — Ací, com en la pàg. 73, r. 18, tal vegada convindria corregir *pus* per *pits* (=pitjor) .

Pàg. 81, r. 12-7. — Cf. Boeci, *Consol. Philos.,* llib. I, prosa II.

Pàg. 86, r. 7-18. — Cf. Boeci, *Consol. Philos.,* llib. IV, prosa V.

Pàg. 91, r. 11. — Al·lusió a les lluites entre Pere el Cruel, de Castella, i Enric de Trastamara.

Pàg. 104, r. 11. — *quis tot,* en el ms.

Pàg. 105, r. 21. — *seguides,* en el ms.

Pàg. 105, r. 23. — Vers intercalat per Marià Aguiló.

Pàg. 106, r. 3. — *a pervent,* en el ms. Tal vegada caldria acceptar la lliçó *apervén.*

Pàg. 107, r. 21. — *vessers,* en el ms.
Pàg. 108, r. 1. — Cobla molt malmesa. El ms. dóna, després d' *e d'altres floretes belles,* la següent correcció: *con girofles e mans.*
Pàg. 108, r. 11. — *e*(?) *lo verger,* en el ms.
Pàg. 108, r. 18. — *la qual,* en el ms.
Pàg. 109, r. 21. — *e tot lo fet,* en el ms.
Pàg. 110, r. 8. — *sí que pel bras m'aferra,* en el ms.
Pàg. 115, r. 1. — *mercaderies,* en el ms.
Pàg. 116, r. 15. — *frares menors,* en el ms. Probablement caldria corregir *preïcadors.*
Pàg. 116, r. 21. — Mestre Nicolau Rossell, cèlebre dominicà. Havia nascut a Ciutat de Mallorca el 3 de novembre de 1314. Fou lector de teologia a Barcelona i, després, a Avinyó. Més tard fou nomenat provincial de l'ordre i inquisidor general. Innocenci VII li donà el capell cardenalici amb el títol de Sant Sixt. Moria a Mallorca el 3 de març de 1362. Prenem aquestes dades, i les referents als altres religiosos mallorquins esmentats en les *Cobles de la Divisió,* d'E. Aguiló, *Museo Balear, loc. cit.,* i d'A. Rubió i Lluch *Doc. per a la hist. de la cult. cat. migeval,* vols. I i II.
Pàg. 116, r. 24. — El dominicà Fra P. March en 1380 era vicari general de l'ordre. Fra Corretger era mestre en teologia, i ensenyà aquesta disciplina a la catedral de Mallorca. Posteriorment fou provincial per Aragó, i morí a Palma el 19 de gener de 1408. Era autor d'una obra intitulada: *De bello forti militantis Ecclesie et Antichristi,* endreçada a Gregori IX.
Pàg. 117, r. 6. — *lo monestir de nou feia fer,* en el ms.

Pàg. 117, r. 11. — Mestre Joan Ballester, nat a Ciutat de Mallorca el 25 desembre de 1305. Estudià dret i teologia a París. En el capítol de Bordeus, de l'any 1358, fou nomenat general de l'ordre, d'occident. Després d'haver estat setze anys en aquest càrrec, moria a la seva ciutat natal el 20 o el 30 de setembre de 1374.

Pàg. 117, r. 20. — Mestre Joan de Fornells fou bisbe de Torres (Sardenya). En un document de la cancelleria reial hom li dóna el títol d'arquebisbe de Sàsser.

Pàg. 117, r. 25. — Fra Pere Cima, confessor reial i prepòsit d'Elna. Des del 7 d'agost de 1377, bisbe de Mallorca. La data de la seva mort no és segura: 24 juny 1387, o 25 abril 1390.

Pàg. 118, r. 9. — Frare Nicolau Martí fou confessor de Maria de Luna, de Margarida de Prades i de Martí el Jove.

Pàg. 118, r. 19. — Del framenor Nicolau Sacosta només sabem que substituí a Fra Corretger en la càtedra de teologia a la catedral de Mallorca, el 25 oct. 1384.

Pàg. 118, r. 24. — *gols e pregons,* en el ms.

Pàg. 119, r. 7. — *lesta,* en el ms.

Pàg. 119, r. 9. — Fra Joan Xemenó en 1390 era lector de teologia al convent de Palma; l'any següent substituí a Fra Sacosta en la càtedra de la catedral. En 23 maig 1396 pronuncià a la catedral de Mallorca una oració fúnebre per la mort de Joan I. Rebé el berret doctoral de mans del ministre general de l'ordre, Fr. Pere Martí. Aquesta deu ésser la festa a què es refereix Turmeda, la qual fou solemnitzada amb diverses disputacions teològiques. Un document contemporani ens

informa que "totes les ordes dels frares ballaren en aquesta jornada dins en la esgleia de Sent Francesch, e foren dats a diverses persones, així graduades com no graduades, berrets e guants de cuir". En 1397 Fra Xemenó predicà la *croada* organitzada per València i Mallorca. En juliol de 1400 era nomenat bisbe de Malta. Més tard fou confessor del comte d'Urgell, i en 1410 intervingué en el compromís de Casp. És autor d'una obra intitulada *Contemplació de la Santa Quarentena.*

Pàg. 119, r. 12. — Mestre P. March intervingué en les controvèrsies teològiques que tingueren lloc a la catedral de Mallorca en ocasió de la presa del berret doctoral per Fra Xemenó.

Pàg. 119, r. 22. — Frare Antoni Sentoliva intervingué també en la controvèrsia de què hem parlat. El 10 nov. 1400 substituí a Fra Xemenó en la càtedra de teologia.

Pàg. 119, r. 24. — *se briva,* en el ms. El vers següent fou intercalat per M. Aguiló.

Pàg. 120, r. 3. — De Fra Poncet sabem que s'havia distingit com a predicador. De Fra Bonaquist no en sabem res.

Pàg. 123, r. 17. — *les images ell prenia,* en ms.

Pàg. 123, r. 21. — *la sodava,* en el ms.

Pàg. 123, r. 21. — *lo qual,* en el ms.

Pàg. 126, r. 16. — *axi'ls* en el ms.

Pàg. 126, r. 27. — *es que Deu,* en el ms.

Pàg. 127, r. 6. — *ne la obra,* en el ms.

Pàg. 128, r. 6. — *de aquell rei,* en el ms.

Pàg. 129, r. 18. — *pensar podets,* en el ms.

Pàg. 131, r. 22. — *leixariets del hom son cridar,* en el ms.

Pàg. 132, r. 28. — Vers intercalat per M. Aguiló.

Pàg. 135, r. 13.—*de tres,* en el ms.
Pàg. 136, r. 5.—*seguides,* en el ms.
Pàg. 138, r. 26.—El 25 d'octubre de 1396 els genovesos s'havien sotmès al rei de França. Aquesta subjecció durà fins el 13 setembre de 1409.
Pàg. 139, r. 10.—Al·lusió a la sublevació de Sardenya, de la qual era cap Brancaleó d'Òria. Quan En Turmeda escrivia les *Cobles* hom acabava de concertar una pau (gener 1398), que durà dos anys i mig.
Pàg. 139, r. 14.—Referència a les lluites entre els Anjou i els Durazzo a Nàpols, i els Lancàster i els York a Anglaterra.
Pàg. 141, r. 5.—*Aristòtil diu clarament,* en ms.
Pàg. 141, r. 24.—*Qui el mon feu per senyoria,* en el ms.
Pàg. 148, r. 23.—*per lo altiu,* en el ms.
Pàg. 149, r. 7.—*sents,* en els mss.
Pàg. 150, r. 28.—*en ella,* lliçó del ms. de la Universitat de Barcelona. En el ms. de Carpentràs, *en elles.*
Pàg. 151, r. 2.—Lliçó del ms. de la Universitat. En el de Carpentràs, *arma del diable malvat.*
Pàg. 152, r. 12.—Lliçó del ms. de l'Ateneu Barcelonès. En el de Carpentràs *ab poca despesa.*
Pàg. 153, r. 8.—Lliçó del ms. de l'Ateneu. En el de Carpentràs, *lo qual just sia.*
Pàg. 155, r. 20.—Lliçó del ms. de l'Ateneu. En el de Carpentràs, *se trenca.* En el de la Universitat, *soven se trenca.*
Pàg. 156, r. 14.—Lliçó del ms. de la Universitat. En el de Carpentràs, *bon peixó.*

GLOSSARI

Figuren en aquest glossari la majoria de les paraules i accepcions que no s'ajusten, per la forma o pel significat, al català modern; les que ometem no poden oferir cap dificultat al lector.

Els mots que surten en més d'un passatge els citem una sola vegada, llevat de quan varien de significat.

A continuació de cada paraula o frase indiquem, per mitjà de dues xifres, la pàgina i ratlla en què es troba.

A, 25.10, per. — *a penes*, 21.12, amb prou feines. — *a tard*, 135.14, difícilment.
abdosos, 49.9, ambdós.
abric, 142.25, abrigui, aculli.
acalat, 105.11, abaixat, acotat.
acompar, 118.18, comparo.
accstec-me, 62.22, em vaig acostar.
adonós, 64.6, agradable.
ahontar, 146.14, injuriar.
aicest, 59.27, aquest.
aidets, 50.10, ajudeu.
albir, 80.18, parer.
algun, 21.3, algú.
alís (*pa*), 187.13, pa sense llevat.
als, 31.5, altra cosa.
alscuns, 92.15, alguns.
alt (*sus*), 105.4, de dalt estant.
altre, 90.6, altra cosa.
amonest, 40.20, adverteixo.
anap, 59.6, veire, copa.
anàs, 23.12, anés.
anc, 109.7, abans, mai.
aorar, 149.22, adorar.
aparent (*donava*), 106.3, feia semblant.
aparria, 85.17, apareixeria.
aprés (*en*), 136.19, després.
arlot, 79.27, pillastre.
arma, 61.13, ànima.
arrear, 49.24, ornar.
arribei, 59.26, vaig arribar.
arromançar, 17.20, traduir a llengua vulgar.
assajar, 27.4, posar a prova.
assats, 21.24, prou, força.
assignà, 21.15, assenyalà.
astruc, 49.19, sortós.
atràs, 70.8, endarrera.

atrestal, 64.27, altre tal.
atrebar, 103.15, fer versos.
aul, 89.27, malvat.
aur, 22.22, or.
ausirets, 44.25, oireu. — *ausíssets,* 68.22, oíssiu.
aveniment, 24.10, arribada.
àvols, 49.13, malvades.
avorrir, 24.3, detestar.
azemprat, 60.6, pregat.
azur, 109.17, blau, atzur.

balança (estar en), 138.27, estar en perill.
banús, 108.25, ében.
bascant, 73.13, inquietant-se.
besaments, 41.26, besades.
biscantaven, 107.23, cantaven a dues veus.
blanxa, 112.1, blanca.
boca-dents, 81.13, boca-terrosa.
Bolunya, 29.24, Bolonya.
Born (el), 56.14, indret de Barcelona.
bragues, 155.12, calçotets.
braire, 131.2, cridar.
brasits, 64.22, cremats, socarrimats.
brega, 153.22, baralla.
bresil, 109.23, nom de fusta i de tint.
breu, 72.2, aviat, en breu.
brilla, 142.7, brida.
bronider, 68.11, nom d'eina.
brulles, 64.23, brulls, abrulls.
brunelles, 111.6, mena de teixit.
burgeses, 114.28, ciutadans, burgesos.
burlant, 99.6, plasentejant.

cage, 141.17, caigui.
caja, 48.19, caigui.
caix, 83.15, queix.
cald, 107.12, calor, calda.
canasta, 29.22, cistella.
cant (tant), 155.5, tant com.
cantell, 59.7, llesca.
canviades (jugar a les), 47.27, bescanviar.
caramida, 125.15, imant.
carlí, 78.26, nom de moneda menuda.
càrrec, 20.17, càrrega.
Cartaina, 138.24, Cartago.
cascun, 31.4, cada.
castics, 118.27, advertiments, amonestacions.
castiga, 152.9, adverteix, corregeix.
causa, 76.22, cosa.
cella, 70.26, aquella.
cert (per tot), 122.12, del cert.
certes, 128.1, certament.
certificat, 28.13, assabentat, cerciorat.
cillades, 47.26, guanys.
cimes (que van per les), 81.5, frueixen d'alta posició.
cinta, 69.13, cenyida.
clardat, 79.5, claror.
clausura, 107.14, tancat, hort.
clavari, 74.14, clauer, el que té la clau (càrrec municipal).

clin, 88.25, cot, inclinat.
co's, 64.13, com es.
ccbeigs, 147.26, cobeges.
cobrat, 41.15, recobrat.
cogul, 66.1, cogullada.
colpa, 72.6, culpa.
coll (dar del), 82.21, empassegar, anar de corcoll.
comencist, 27.12, començares.
companya. 35.2, acompayament.
compassades, 81.7, proporcionades.
complauria, 42.24, plauria.
comportar, 79.24, tolerar.
computar, 48.23, posar preu, valorar.
comú (de), 67.16, comunament, ensems.
concordablement, 21.9, de comú acord.
condita, 108.9, amagada, secreta.
conec, 25.14, conegué.
coneguera, 25.25, hauria conegut.
confort, 127.13, conhort.
congita (se), 108.10, s'escola.
contendre, 96.13, discutir.
contrast, 131.16, oposició.
contrastaràs, 24.20, contradiràs.
contra-xant, 66.4, contra-cant.
convenga, 24.16, avingui.
convidants, 39.27, convidats.
coratge, 19.8, cor, pensa.
correlari, 89.3, corollari.
corrompera (me), 58.25, em corrompria, m'emmalaltiria.
cors, 122.6, curs.
corteria, 111.19, cortesia.
costillament, 123.4, constellació, influència màgica d'una constellació.
covè'ls-me, 112.25, me'ls cal.
crei, 109.3, crec.
cuidats, 78.19, penseu.
cuit, 57.12, pensi.
cupiditat, 41.7, cobejança, desig.

dan, 121.20, dany.
dansa, 142.2, classe de composició lírica.
Daviu, 145.2, David.
de, 55.2, que.
deboixat, 109.16, dibuixat.
decebiments, 57.24, enganys.
declarat (lo jorn s'era), 103.28, s'havia fet de dia.
deig, 24.2, dec.
deits-lo-hi, 50.16, digueu-l'hi.
deixendia, 64.17, baixava, descendia.
deixendre, 59.18, descendir.
dejús, 26.12, sota.
del, 57.21, que el.
demandats, 59.10, demaneu.
demans, 31.17, demanis.
dementre, 23.13, mentre.
demostrant, 28.11, mostrant.
denant, 32.5, davant.
denantposada, 105.28, avantposada.
denunciava, 140.7, anunciava.
denuncie, 31.9, anuncio, aviso.

depuix, 52.19, després.
desacosta, 128.23, aparta.
desaferra (*no es*), 146.3, no escapa.
desalt, 113.23, avorriment, odi.
desastruc, 49.18, malaurat.
desat, 37.27, recòndit.
descominal, 57.19, inhumà; 75.3, cruel.
desconfit, 125.2, derrotat.
desconvenga, 24.18, desavingui.
desempara, 136.13, abandona.
desenganada, 82.27, desenganyada.
deseparades, 135.16, separades.
desert, 74.1, mancat, desprovist.
desgrat (*venga a*), 127.14, sigui desplaent.
desige, 144.18, desitja.
desisca, 82.12, es separi, es desentengui.
desperada, 150.16, desesperada.
despès, 145.25, despeses.
destrouida, 93.16, anorreada.
dírets, 116.3, diríeu.
divís, 120.20, divisió, desavinença.
dors, 45.19, esquena.
desparec, 80.9, desaparegué.
desplàcia, 28.2, desplagui.
despler, 30.23, descontentament, contrarietat.
despuis, 27.12, des de, després.
detràs, 37.10, endarrera; 37.16, al darrera.
dien, 31.4, diuen.
Dieu, 59.11, Déu.
dispost, 34.19, disposat.
dizien, 75.16, deien.
dízon, 81.27, diuen.
dó, 36.11, dono, cedeixo.
domna, 68.22, dona, senyora.
don, 62.19, doni.
donar m'hets, 59.28, em donareu.
donques, 19.25 doncs.
dreçant, 23.6, adreçant.
dreturança, 158.24, dretura, justícia.
dur, 35.21, duri.
durícia, 33.22, duresa, crueltat.
durment (*en*), 47.10, dormint.

eixir a carrera, 23.4, sortir al pas.
embolcada, 29.21, embolcallada.
emperaire, 69.28, emperador.
empremtades, 123.1, emmotllades.
en, 49.27, de.
encegats, 87.15, obcecats.
encercant, 17.11, cercant.
enclausa, 85.19, inclosa, amagada.
encolpa, 72.7, inculpa.
encontinent, 30.3, tot seguit.
engenrist, 36.27, engendrares.
enquerrets, 46.24, requerireu, sollicitareu.
ensegueix, 19.23, segueix.
entall, 108.26, obra de talla (en fusta, marbre, etc.).

entec (null), 65.25, cap inconvenient, cap perjudici.
entén, 49 23, sap, coneix.
entenia, 28.14, projectava.
entervenc, 110.10, esdevingué.
entrevinga, 47.23, intervingui.
enujaré (m'), 39.8, em sabrà greu.
environat, 104.7, voltat.
eres, 63.11, ara.
escondir, 132.26, apartar, defugir.
escura, 112.4, fosca.
esgordament (en), 42.22, en comparança.
esgordant, 40.25, esguardant.
esmai, 63.21, defalliment.
espatxadament, 19.20, activament.
espatxàs, 23.11, enllestís.
espatxat, 74.24, decidit.
esper, 84.22, esperança.
espès, 112.10, moltes vegades.
espesses, 37.8, abundoses.
espordeixen, 94.2, espanten.
espordiment, 128.16, espant.
esposist, 36.21, esposares.
est, 24 3, ets; 67.4, aquest.
està, 35.17, estigués.
estanca (se), 139.11, s'afebleix, es despobla.
estasó, 150.9, temps, avinentesa.
estec, 22.28, estigué.
esteles, 126.5, estrelles, constellacions.
esterna, 137.3, estrangera.
estes, 82.3, aquestes.
estia, 46.2, estigui.
estojat, 37.27, desat, reservat.
estoriejat, 110.27, historiat.
estorions, 104.19, esturions.
estriga, 132.16, esquiva (?)
esvergonyant-se, 106.23, avergonyint-se.
ets, 83.16, esteu.
eu, 57.10, jo.
exequí, 34.26, complí.
exercir, 28.24, executar, complir.
eximpli, 135.12, exemple.
exoblidat, 116.9, oblidat.
exoblit (te), 158.27, se t'oblidi.
ez, 58.11, i.

faç, 36.4, faig, dono.
faïa, 22.9, feia.
fait, 80.8, fet.
faix, 95.25, feix.
fa'm, 129.14, em fa.
far, 158.7, fer.
fastig, 52 12, tedi.
fazia, 648, feia.
fé, 27.28, fés.
fec, 67.14, va fer.
fellona, 50.20, irada.
femenils, 26.14, femenins.
fen (se), 155.20, s'esquerda.
fenir, 36.8, finir, acabar.
fenyessen, 34.8, fingissin.
fiança, 132.7, refiança.
fiu, 31.19, vaig fer.
flac, 92.6, feble.
floregen, 115.10, floreixen.
flums, 108.7, rius.
fols, 72.7, foll.

fom, 107.7, fórem.
for (*per null*), 83.12, de cap de les maneres.
força, 78.20, fortificació.
foresta, 137.10, bosc.
fort, 18.17, molt; 29.19, prou, força.
forts, 70.2, forta, potent.
foure, 135.7, folre.
fraire, 134.7, germà.
frontes, 135.9, afronts.
fugent, 73.23, fugint.
fui, 36.16, vaig ésser; 86.8, he estat.

gard, 51.14, guardi.
gardats, 46.18, guardeu.
gardadura, 112.5, esguard.
gardí, 110.15, vaig mirar.
garís, 67.8, guarís.
garnida, 125.17, guarnida, dotada.
gatlles, 137.2, guatlles.
gaudiment, 73.24, gaudi, joia.
gauig, 62.7, goig.
gazanya, 72.12, guanya.
gazardó, 60.25, guardó.
genre, 23.28, gendre.
ges, 57.13, gens.
gigant, 74.17, gegant.
gint, 68.24, gentilment; 72.12, cortès; 105.25, finament.
gir (*en*), 62.2, al voltant.
gitament, 151.3, expulsió, foragitament.
giten, 73.10, donen, llancen.
gonella, 69.21, peça d'indumentària.
gordant, 35.10, esguardant.
govern, 60.17, governall.
gramalla, 54.17, peça llarga d'indumentària.
gran hora, 28.15, hora avançada.
granda, 45.11, gran, famosa.
grazons, 109.5, graons.
grossera, 21.27, grollera.
guards, 29.11, guardis.
guarrets, 53.14, guarireu.

hàbit, 40.6, vestidura.
hac, 26.28, hagué, tingué.
hagués, 77.3, haguéreu, tinguéreu.
hai, 59.24, he.
hajats, 25.6, tingueu.
hajau, 54.14, tingueu, prengueu.
haüt, 42.26, hagut, tingut.
heretava, 140.10, deixava l'herència, enriquia.
hic, 35.17, ací.
hic (*se*), 63.12, ací (?).
hitropicat, 66.15, hidropicat, tornat hidròpic.
hoc encara, 137.2, és més, encara més.
honor, 122.13, honrament, glòria.
honrades, 25.9, nobles.
hui, 45.5, avui.

ieu, 59.16, jo.
incident, 30.13, incidentalment.
inextimable, 22.4, infinita.
infamis, 34.1, infame.

infanta, 28.22, noieta.
innocent, 80.25, ignorant, simple.
inopinada, 31.10, inesperada.
instància, 32.7, insistència, sollicitud.
ireixen 72.20, aïren, enfelloneixen.
irescats, 84.18, enfelloniu.
isqué, 23.4, eixí.
isqués, 67.5, eixís.
isquí, 36.24, vaig eixir.
ivarçosament, 159.15, llestament, ràpidament.
ivars, 61.22, aviat, bentost.

ja si, 61.11, tan de bo.
jamés, 76.22, mai.
jaquir, 57.13, deixar.
jas, 154.15, té!
jats que, 57.10, per més que, encara que.
jatsesia que, 19.21, per més que, encara que.
jatsia que, 20.16, per més que, encara que.
jazia, 81.13, jeia.
jolia, 106.9, bonica.
joliu, 66.21, bonic, de bon veure.
juí, 26.20, judici.
jus, 40,6, sota.
jussans, 125.11, inferiors.

laborament 155.22, treball.
lais, 66.2, classe de composició lírica.
laureat, 17.15, llorejat.
loqüença, 119.13, eloqüència.

lla sus, 139.27, allà dalt.
lladoncs, 20.9, aleshores.
llaig, 74.16, lletjament.
llaix, 73-12, llast (?).
llagotejats, 45.6, aduleu.
llaunes, 110.24, fulles, làmines.
llavada, 58-12, rentada.
lledesme, 20.7, legítim.
llegotar, 151.14, adular.
lleixar, 58.24, deixar.
lletovari, 54.25, composició medicinal.
lleu, 76.21, llevi, tregui; 142.9, llestament, fàcilment.
llevar, 60.3, aixecar.
llevava de carrera, 26.16, despatxava.
llis, 62.20, llisquívolament.
llisa, 49.22, fina de pell.
lloar, 128.10, vanar.
llong, 28.6, llarg.
llongament, 153.5, llargament.
lluzir, 62.1, lluir.
lluzent, 104.16, lluent.

maestria 104.8, art, habilitat.
maire, 72.28, mare.
mais, 66.18, més.
maití, 103.21, matí.
malmirent, 73.20, mal mereixedor.
Mallorques, 133.26, Mallorca.
"*m'ameu*", 53.22, nom de beguda eròtica?
man, 28.20, mani.

manasses, 25.1, manessis.
mantes vets, 63.15, algunes vegades, sovint.
manteniment, 60.9, tot seguit.
marriment, 62.15, tristesa.
mas, 64.14, sinó.
massanes, 107.2, classe de pomes.
matí (gran), 122.17, bon matí.
membra, 36.16, recorda.
mengs, 156.13, mengis.
menic, 153.23, pobre, desvalgut.
menys de, 44.10, sense.
menyscreents, 43.6, escèptics.
meritat, 106.13, merescut.
mès (en cor se), 22.17, decidí, es proposà.
mesa, 29.22, posada.
meta, 141.26, posi.
metre, 92.13, ficar.
meu, 110.23, meva.
mi, 105.6, me, a mi.
mills, 55.23, millor.
ministeri, 28.24, servei.
modorria, 148.16, ximpleria.
modorro, 47.14, ximple.
mogobells, 77.21, interessos d'un capital, usures.
mogueren, 29.19, commogueren.
monges, 120.10, monjos.
Mongibell, 155.11, l'Etna, a Sicília.
morda, 63.25, mossegui, escometi.
morisc, 121.2, aràbic.
morits, 46.22, moriu.
morrai, 100.5, moriré. — *morràs,* 158.9, moriràs. — *morré,* 31.28, moriré.
moscats, 54.6, mosquits.
mout, 116.10, molt.
mújoles, 104.19, mújols.
muira, 31.27-28, mori.
murter, 65.19, murtrera.
mutació, 33.14, mudament.

nativitat, 25-26, naixença.
nodriment, 144.23, criança.
nodrís, 29.26, criés, eduqués.
noga, 56.19, perjudiqui.
noiridura, 65.14, nodridura, natura.
nomnar, 81.26, nomenar.
nou, 18.3, perjudica.
noure, 56.19, perjudicar.
nuditat, 36.20, nuesa, pobresa.
null temps, 33.13, mai.
nuus, 66.25, núvols.

ocorrer, 17.13, acudir.
oges, 19.26, escoltis; 149.23, sents.
oig, 131.2, sento.
ops, 26.15, precisió, necessitat.
orb, 50.5, cec.
ou, 111.14, sent.

pagat, 60.5, satisfet.
païment, 69.6, paviment.
paire, 72.27, pare.
palais, 106-18, palau.
paor, 28.3, por.
paratge, 65.17, noblesa, jerarquia.

paria, 45.21, companyonatge; 88.23, semblança; 104.17, semblava.
partí's, 32.4, se n'anà.
partit, 125.1, desavingut.
partorir, 136.15, parir.
passament, 28.6, transcurs.
patins, 111.5, classe de calçament.
paubres, 88.2, pobres.
plàcia, 24.19, plagui.
plaga, 69.11, llaga.
plai, 125.8, plau.
plaia-us, 116.12, plagui-us.
plasia, 140.4, plaïa.
paubretat, 88.27, pobresa.
pauca, 57.17, poca.
Paul, 110.10, Pau.
pausei, 70.21, vaig posar.
pazer, 70.22, por.
peguesa, 82.20, ximpleria.
peires, 68.3, pedres.
pelosa, 69.2, peluda.
pens, 24.12, penso.
pensei, 58.22, vaig pensar.
pensiu, 23.14, pensívol.
pera, 104.11, pedra.
pervén (*dava*), 69.25, feia semblant.
petit (*un*), 29.6, una estona.
piadosos, 41.28, llastimosos.
pipiu, 54,11, pipí.
pits, 22.3, pit.
plen, 46.3, ple.
plevir, 54.28, servir, accedir.
plus, 58.11, més.
poc, 74.19, petit.
pogra, 58.24, podria.
pògrets, 61.24, podríeu.
poirit, 63.5, podrit.
pom d'amors, 108.4, nom d'una flor.
poncís, 107-3, poncems.
popular, 127.23, vulgus, poble.
poràs, 159.3, podràs. — *porets*, 59.15, podreu. — *poria*, 43.9, podria.
port, 147.8, porti.
portàs, 77.3, portàreu.
portelles, 108.25, finestrons.
preàs, 42.13, fes cas.
prec, 40.20, prego.
preguei, 71.3, vaig pregar.
prei, 84.17, prego.
preïc, 55.22, sermó.
prenits, 134.1, prengueu.
pres, 32.11, prengué; 109.12, rebé; 55.12, a la vora; 105.27, després.
presada, 104 13, preuada.
presàs, 69.26, estimés.
preses, 139.1, presos.
pressura, 112.8, angoixa, opressió.
prest, 55.5, deixi.
prestament, 61.27, ràpidament.
privadejats, 47.19, intimeu.
pro, 60.26, prou.
proceïa, 34.3, es captenia.
proceís, 33.1, provingués.
proïsma, 19.24, pròxima.
prom, 48.7, prohom.
prometist, 27.23, prometeres.
provació, 84 23, prova.
puerícia, 36.8, infantesa.
pugé, 60.10, vaig pujar.

pugès, 86.24, nom de moneda menuda.
puix, 31.13, puc. — *puixe,* 24.6, pugui.
punt, 58.17, gens.
pus, 21.22, més; 33.8, després, un cop.
pus de, 76.19, més que.
puscats, 78.18, pugueu. —*pusqué,* 28.10, pogué.

quaix, 40.11, gairebé.
qui, 104.21, ací.
quiti, 51.9, alliberat.
quítia, 54.18, alliberada.

realgar, 76.17, arsènic.
recit, 57.28, explano..
recullit, 99.15, embarcat.
recusat, 42.24, defugit.
redona, 132.10, rodona.
redorta, 69.13, trenat, garlanda.
refrèn, 61.4, refreno.
regardei, 62.2, esguardí.
regiré, 99.22, em vaig girar.
regirons, 132.12, giragonces.
remembrar, 18.8, recordar.
remiren, 108.27 miren.
repaire, 131.1, niu, habitacle.
repulsa, 43. 27, denegació, refús.
requesta, 62.24, demanada.
requiren, 19.5, requereixin.
res, 42.13, gens.
respòs, 23.18, respongué.
respost 49.10, resposta.
restituesc, 36.21, restitueixo.
reta, 78.20, rendeixi.
retràs, 157.6, tornaràs.
rialles (de), 61.25, per riure.
ricors, 87.26, riqueses.
rictats, 866.21, riqueses.
riuellet, 69.5, degotís.
romàs, 80.4, restà.
ros, 62.12, rou, rosada.
ròure, 135.6, rosegar.

sabge, 71.10, sàpiga.
sabiats, 64.1, sapigueu.
sai, 54.26, sé.
Salamó, 119.8, Salomó.
salté, 62.25, vaig saltar.
Saluça, 18.16, Saluzzo.
salut, 105.28, salutació.
saubrets, 91.3, sabreu.
saul vostre honor, 68.12, parlant amb perdó.
sciença, 118.14, saviesa, ciència.
scient 57.22, savi.
sebollit, 63.4, soterrat.
sec, 57.23, seguí.
sendera, 103.24, senderó.
senes, 130.24, sense.
sentira, 61.25, sentiria, hauria sentit.
sentràs, 149.7, sentiràs.
seny (eixí fora de son), 41.24, perdé el cap.
sènyer, 59.9, senyor.
ses, 60.11, sense.
seu, 112.1, seva.
sezia, 59.2, seia.
sí, 74.12, així.
si, 82.4, si, encara que.

sinestre, 61.15, desfavorable, sinistre (adj.); 121.7, sinestre, desgràcia (subst.).
siurets, 83.21, seureu.
sobirana, 21.2, gran, extremada.
sobirans, 125.10, superiors.
sobrepús (*al*), 36.5, endemés.
sobres (*per*), 41.23, per excés.
sofer, 86.5, tolera.
sofir, 72.6, sofreixo, pateixo.
sojorn, 52.14, aquietament.
solaç, 69.7, alegria.
solt, 52.18, lliure.
somiu, 76.5, somnio.
somoc (*me*), 31.7, m'inclino, em vé la intenció.
són, 112.17, sóc.
sovenc (*me*), 62.9, em va venir a la memòria.
sovent, 22.12, sovint.
sui, 59.18, sóc.
supòs que, 103.14, amb tot que, encara que (?)
Suria, 115.2, Síria.
surts, 58.21, solts, sotracs.
sutze, 68.17, brut.
sutzura, 68.13, brutícia.
suzau, 62.20, suaument.

tacanys, 72.24, mesquins, vils.
tala, 109.12, pèrdua.
tants, 79.19, vegades, cops.
tapat, 57.22, estúpid.
tantost, 54.18, tot seguit.
tastà'm lo pols, 81.16, em prengué el pols.
tem, 31.6, temo.
temporal, 57.18, les coses temporals, transitori.
temprat, 64.6, temperat.
temptàs, 35.5, posés a prova.
tenc, 84,15, tinc; 110.9, aguantà, retingué.
tendria per arreat (*no es*), 37.24, no es consideraria honorat.
tèrcia, 39.13, les nou del matí.
test, 117.2, text.
ten, 58.1, tan.
tinent, 156.11, tenint, servant.
tirat, 125.14, atret.
tirava, 26.1, atreia.
tocara, 64.4, tocaria, hauria tocat.
tol, 57.20, pren.
tolgue, 94.24, prengui.
tolre, 67.10, llevar, prendre.
tolt, 52.17, llevat, pres.
tomb, 45.25, tombi.
torbàs, 31.11, torbés.
torca, 112.11, eixuga.
torn, 127.1, torni.
tornara (*em*), 70.20, m'hi tornaria.
torts, 62.17, malifetes.
tostemps, 38.10, sempre.
tota quanta, 108.19, tota ella.
tota via, 114.27, sempre.
tració, 131.5, traïció.
traent-se escarn, 40.11, escarnint, mofant-se.
traginat, 110.28, sostre.
traïment, 131.13, traïció.
trasqués, 80.11, tragués.
traüts, 112.24, tributs.

treballs (*los*), 31.15, les angoixes del part.
tremolants, 37.10, tremoloses.
tremuts, 149.3, mudis.
tresaur, 69.15, tresor.
trestotes, 64.23, totes.
triaga, 74.3, antídot.
trob, 59.16, trobo.
trop, 69.15, massa.
trufar, 56.16, plasentejar.
trufes, 46.26, plasenteries.
tuit, 75.8, tots, tothom.

uimés (*de*), 90.11, d'avui endavant.
ujat, 37.26, cansat.
un, 144.18, on.
uniment, 121.11, unió.

vai, 103.23, vaig.
vaixell, 151.2,
valença, 110 25, vàlua.
vall, 104.10, fossat .
valla, 84.17, valgui.
vallejat, 104.10, voltat d'un fossat.
vas, 80.17, vers.
vau, 99.14, vaig.
veésets, 71.17, vegéssiu.
vei, 63.10, veig.
veirets, 57.26, veureu.
veirieres, 68.4, vidrieres.
vendran en pler (*a tu*), 39.7, et plauran.
vendria, 22.20, vindria.
venga, 127.14, vingui. — *vengren*, 58.14, vingueren. — *venguit*, 27.9, vingueres.
véns acordada, 24.14, estàs decidida.
ventositat, 100.1, bufament, orgull.
vets (*a les*), 71.18, de vegades.
veus, 155.19, vegades.
vezen, 75.19, veuen.
vezer, 62.3, veure. — *vezérets*, 64.15, hauríeu vist. — *vezés*, 62.6, veiés.—*vezie*, 69.4, veia.
ví, 59.8, veié.
vímens, 69.14, vímets.
vingués, 77.2, vinguéreu.
vérets, 107.25, hauríeu vist.
vert, 105.14, vers.
vertat, 83.9, veritat.
vesets, 82 4, veieu.
vesí, 120.25, veí.
vestedures, 22.23, vestidures.
vira, 61.26, sageta.
vérets, 111.17, hauríeu vist.
viu, 68.21, vaig veure.
volc, 27.3, volgué.
volenterosament, 31.28, de bona voluntat.
volrà, 75.22, voldrà. — *volré*, 24.19, voldré.
vui, 78.4; 118.22, avui.

xançós, 107.21, cançons.
xantar, 142 2, cantar.
xantaven, 107.20. cantaven.

ERRADES PRINCIPALS

Pàg.	Ratlla	Diu	Ha de dir
36	11	*Jo*	Io
41	3	*mi,*	mi
57	27	*anujets*	enugets
58	17	*e ans*	ans
67	11	*descontinent*	decontinent
77	7	*tan*	tant
77	22	*tom*	tomb
81	16	*testà'm*	tastà'm
103	13	*a*	la
104	19	*muioles*	mújoles
128	10	*puisc*	puix
135	4	*moure*	noure

INDEX

Pàgs.

Introducció 5
Bibliografia 13

BERNAT METGE
Història de Valter e Griselda 17
Sermó 44
La medecina feta per En Bernat Metge apropiada a tot mal 52
Llibre de fortuna e prudència 57

ANSELM TURMEDA
Cobles de la divisió del regne de Mallorca. 103
Llibre de bons amonestaments 144

Notes 161
Glossari 167
Errades principals 179